

O čem ženy **nesní**

3

Slapka

OLGA SOMMEROVÁ

Slapka

© Olga Sommerová, 2004

© Dagmar Hájková, 2004

ISBN 80-86631-13-3

OLGA SOMMEROVÁ

O čem ženy nesní
3

PRAHA 2004

Věnováno mým statečným a úctyhodným přítelkyním z této knihy

Dnes, v pátek třináctého února 2004, jsem dostala dopis, byl to další z mnohých hlasů probouzejících se žen, které se staly mými neznámými přítelkyněmi, s nimiž si rozumím, jako si pohledem očí rozumějí trestanci jednoho koncentračního tábora:

„Výpovědi žen, s nimiž jste dělala rozhovory o jejich životech, mi dodaly novou sílu bojovat a věřit v sebe, v to, že člověk vydrží zdánlivě nevydržitelné. Tolik bych si přála, aby vznikla ještě třetí, čtvrtá, pátá kniha, cítím, že tento potenciál životní pravdy je asi nevyčerpatelný. Ačkoliv ve vašich knihách dostávají prostor pouze zralé ženy, jejich příběhy a prožitá životní zkušenost oslovují i mladou generaci žen. Dala jsem Vaše knížky přečíst své dvaadvacetileté dceři, která byla stejně nadšená jako já. Diskutujeme teď díky Vám více o vztazích mužů a žen, o problémech emancipace u nás. Zcela jistě jsou semínky, ze kterých dříve či později vyklíčí léčivá bylina, kterou budeme používat jako terapii i jako zbraň na všechno a proti všemu, co ženskou duši deptá, sžírá, ničí, ponižuje, dusí a zraňuje, aniž bychom si to zasloužily, aniž bychom znaly účinnou sebeobranu. Bohužel se zraňujeme i my ženy mezi sebou navzájem. Dospěla jsem k názoru, že tak jako neplatí, že všichni lidé bratry jsou, nenaplnuje se ani, že všechny ženy sestry jsou.“

Milé sestry, bez solidarity nelze přežít v žádném stavu ohrožení, na výpravě na osmitisícovku, při požárech a povodních, ve válce na frontě i za ní, v koncentráku ani na cestách. Bez solidarity nelze přežít dokonce ani v patriarchátu mírumilovně se tvářícího českého kotlíku. Ano, v Ev-

ropě počátku jedenadvacátého století si život uchováme, ale jaký je to život?

Život sluzky, vykonávající neplacenou a neceněnou otročinu, kterou je vlastně zachováván lidský rod? Živoření bité spasitelky, která je tu pro všechny, jenom ne pro sebe? Zklamání ambicí zbavené samičky, která dostala od Boha větší talent než většina průměrných mužů? Život člověka druhého řádu?

Všechno prý má svůj čas. Čas skutečně rovného postavení žen vůči mužům nenastal, nekonečně se vleče. Po dramatickém dvacátém století, které učinilo díky osvíceným ženám a mužům i civilizačnímu pokroku lidstva největší posun k přijetí ženy jakožto člověka, přišlo století další. V něm musí české ženy vnímat své postavení jako výsměch všem ušlechtilým humanistickým myšlenkám.

Dnes už jsem přesvědčená, že čas, kdy strůjcem ponížení ženské bytosti byl muž, pominul. Dnes už vím, že kvalitu svého kolektivního i soukromého osudu mají ve svých rukách ženy. Škoda, že strach riskovat je silnější než touha žít důstojně. Vážít si sama sebe a žít svůj život je méně než hlas ulice, kterému se říká „cotomužeknoulidi“.

Ženy, které přišly do mé třetí knížky, jsem si nevybírala, potkala jsem je.

Ljubu znám od svých sedmnácti let. Hanu jsem potkala při natáčení svého filmu, řekla mi, že mě miluje za to, co pro ženy dělám. S Emilií jsem se poznala před dvaceti lety, když občas hlídala mého malého syna. Annu mi představila moje dávná přítelkyně. Když jsme s Annou natáčely rozhovor, viděly jsme se poprvé v životě. Idu, vzácnou ženu, jsem potkala na svých cestách. Adéla za mnou přišla na filmovém festivalu Jeden svět, kde jsem byla v porotě, a tak jsme

se sprátelily. S Martou jsem se seznámila na autogramiádě své knihy, padly jsme si do oka a vyměnily vizitky. S Jožkou jsem se uviděla poprvé před dvaceti lety při natáčení filmu. Znovu jsme se objaly až po dvou desetiletích, když jsem za ní přijela do hor na konec světa. Mirka mi sama zavolala poté, co viděla v televizi můj film a stala se prostřednictvím e-mailu mou každodenní důvěrnou přítelkyní. Helenu znám deset let - také díky natáčení. Prodiskutovaly jsme spolu mnoho hodin. Šárku mi představil můj kamarád, Martinu moje dávná přítelkyně. Lenka mi napsala dopis tak jako mnoho žen, které četly mé knihy. Šly jsme spolu do hospody a povídaly si, jako bychom se znaly odjakživa. Později přivedla Bohdanu, se kterou jsem dělala rozhovor také při prvním spatření.

Když jsem natočila film a do dvou knih zaznamenala rozhovory se statečnými a upřímnými přítelkyněmi, myslala jsem, že s psanými texty končím, mým povoláním je filmová dokumentaristika. Ale neustále se mi zjevovaly a přicházely ke mně další a další osudy se strukturou klasického dramatu, od expozice bezmocného dětství přes naivní dívčí sny, dlouhodobě prožívaná zklamání ve vztahu s mužem v peripetiích nevěř, hádek, nemocí a nedostatku peněz ke krizi rozvodu až po katarzi poznání – jsem silná žena a můžu vykročit ke svobodě. Proto jsem přistoupila k další knize – do třetice všeho dobrého, toužila jsem postoupit dál v intimitě sdělení, tak důležitého ve sdílení a porovnávání našich pochybností, a proto jsem se rozhodla, že rozhovory budou anonymní, byť autentické. Každá z mých přítelkyň na důkaz své skutečné existence otiskla na stránku této knihy svůj pravý palec, namočený v polštářku s razítkovou barvou.

Život každé ženy v mé knize byl jiný, ale v dramatické

strukturu se jejich příběhy až příliš podobaly jeden druhému. Společenský diktát patriarchálních zvyklostí, danost role muže a ženy narazily na civilizační pokrok poslední třetiny dvacátého století a systém se začal hroutit. Ženy zjistily, že skutečný život chodí jinými pěšinami, než nám nadiktovali patriarchové minulých století.

Tituly příběhů mých přítelkyň jsou kopií vyslovených vět a vypovídají samy o sobě o cestě ženy z otroctví ke svobodě:

Byla jsem služka. Nevím, jestli jsem byla statečná, nebo zbabělá. Byla jsem hladová po lásce. Měla jsem v sobě příliš mnoho síly a lásky. Ženy vydrží zbytečně moc. Žila jsem jeho život, ne svůj. Už nikdy nebudu onuce. Učila jsem se mít sama sebe ráda. Svobodu jsem potřebovala víc, než jsem tušila. Z mého slovníku zmizelo slovo musím. Naučila jsem se křičet. Nejjednodušší je být sama. Zabřečím si a jdu dál. Žena nesmí držet hubu a krok.

Je nám třeba odvahy, přestaňme se bát ztráty dobytých území, hledejme území nejplodnější, svoje já, které nám ženám otevře cestu ke svrchovanosti a sebeurčení na této krátké trase pozemského bytí.

Ženy vydrží zbytečně moc

Hana

HANA (48 let)

úřednice

dvě děti

rozvedená

Moje dětství nebylo ani šťastné ani nešťastné. Myslím, že průměrné, žádné problémy, rodiče abstinenti, nekuřáci, taková slušná střední vrstva. Neříkám, že jsme měli všechno, naši brali pár korun, ale v té době si mohli pořídit pěkný barák a pak auto. Snažili se nám dát, co mohli. Později jsem si uvědomila, že mě možná ovlivnil vztah mámy a táty. Ten jsem si jako dítě výrazně neuvědomovala, protože jsem nezažívala žádná do očí bijící dramata. Táta byl tichá voda v pozadí, žádné projevy otcovského citu. Pusu mi dal jen dvakrát v životě, na svatbě a na promoci.

Proto si je tak přesně pamatuješ...

Nikdy mě třeba neposadil na kolena, ale myslím, že mě měl rád, jenom to neuměl říct. Máma byla v podstatě řídicí orgán rodiny, všechno kompletně organizovala, třeba úřady

i nás děti. U nás se třeba malovalo, když táta odjel na služební cestu. Když odjel, vymalovali jsme celej barák, uklidili, aby táta, až se vrátí, nepoznal, že se malovalo.

Aby ho to neobtěžovalo...

Ale my jsme to brali jako – taťka by se zlobil, on by byl naštvanej, on to nemá rád.

V mém dětství to bylo taky tak. Ale když ženy své manžele pořád takhle šanujou, tak oni pak nevědí, o čem je život!

Já vím, ale matka to takhle dělala a to silně ovlivnilo moje pozdější postoje k mužům. To bylo pořád – tatínek spinká, tatínek odpočívá, táta se učí. Můj táta dálkově studoval pět let vysokou a těch pět let byl od nás vlastně izolovanej, pššš, nerušte tatínka. Ale co mě asi ovlivnilo podstatně víc, bylo to, že matka mi dávala najevo – nedělej problémy! Když nebudeš dělat problémy, budu tě mít ráda. Pokud je budeš dělat, nebudu tě mít ráda. A to bylo tak silný a ona to se mnou skutečně uměla, že já se naučila nedělat problémy, a když, tak jsem si je sama vylízala. V životě jsem nešla za mámou, abych jí řekla, že mám problém. Třeba když jsem na vejšce přišla do jiného stavu, to bylo za těžkýho totáče a v té době to nebyla žádná sranda jít na potrat, tak máma se to nikdy nedozvěděla. Když jsem třeba měla první menstruaci, a to bylo v osmé třídě, tak protože jsme si o těchhle věcech vůbec nepovídaly, chodila jsem jí krást vložky. A teprve když už jsem jí ukradla celej balík, zjistila to. Já byla taková ta vzorná dcera, která nezarmucuje rodiče. K máti jsem teprve v posledních letech, a to jí už bylo sedmdesát, našla cestu a ona ke mně taky.

Ale člověk, i dítě, musí dávat najevo své emoce, být naštvanej a zlobit..

Asi jsem taky zlobila, ale víš, co mě strašně mrzelo? Já měla na gymplu velkou kamarádku, ke které jsem jezdila na víkendy nebo jen na čaj, a ta se s maminkou a tatínkem bavila o intimních věcech. Její máma na nás čekala, až se v noci vrátíme z diskotéky, a bavily jsme se spolu o klukách. A tehdy jsem si uvědomila, že jinde se žije jinak. Proto jsem chtěla mít se svými dětmi jiný vztah. Kluk i holka jsou už dospělí a můžu říct, že dcera je moje nejlepší přítelkyně. Mám s nimi absolutně otevřený vztah, a když mají průšvihy, přijdou se ke mně poradit. To mě vždycky nejvíc štvalo, když jsem měla průser a svěřila se někomu, tak on, místo abychom to konstruktivně řešili, mi začal nadávat – ty jsi ale blbá a neschopná.

Koho tím myslíš?

Později byl takový můj manžel. To mě naučilo nemluvit o svých problémech, ale řešit si je sama, což je na jedné straně plus, ale na druhé straně jsem byla na všechno strašně sama.

Ale do manžela ses zamilovala...

Samozřejmě jsem se zamilovala, jako každá. Jedna kolegyně z koleje mě vzala na šibřinky a tam jsem ho potkala. Vladimír byl učitel a mně imponoval, protože v té společnosti byl jediným svobodným chlapem a tudíž potenciálním ženichem. Všechny holky po něm šílely. On si všiml mě a slovo dalo slovo. Mně bylo dvacet a mimochodem, byla jsem ještě panna.

Ve dvaceti jsi byla panna?

To si piš. A pro mě to bylo velký trauma, protože všechny holky na gymplu už vesele skotačily a já nic.

A ty jsi zase vesele odmítala nápadníky...

Odmítala, ale já potřebovala, aby to už někdo udělal a Vladimír byl venkovskej frajer, ten se mnou nedělal žádný štráchy, sbalil mě a připravil o poctivost ještě ten víkend. A pak nastal takovej ten syndrom utržení ze řetězu, já si vychutnávala všechny ty příležitosti, dostala jsem se do blbě party, byla to reakce na to, jak jsem byla předtím pořád nevinná. To trvalo krátkou dobu, ale přišla jsem do jiného stavu.

Počkej, ale tys nebyla těhotná s budoucím manželem, který tě připravil o poctivost?

Ne.

A tys mu to řekla?

Řekla, a on, že mě má tak rád, že se mnou zůstane nadále, takže jsem si sama vyřídila potrat.

Jak jsi ho prožívala?

Já když mám stres, tak vypnu. Vypnu pocity, vypnu city a jenom si šlapu, snažím si říkat, to všechno pomine, to všechno bude pryč. Já vůbec neprožívám tu chvíli. Zpětně se mi to samozřejmě vrátí.

Je to taková záchranná clona...

No, aby se člověk nezbláznil. Ale pak jsem studovala ruštinu a v tehdejší době se na půl roku jezdilo do Moskvy, abychom se zocelili v jazyce. S Vladimírem jsme si psali dopisy. V té Moskvě to bylo docela drsný, nebyla to žádná sranda a každěj dopis něco znamenal. Pár holek se tam začalo vdávat a já se po návratu vdala taky. Vzali jsme si půjčku, začali

stavět barák, já dodělala školu a šla učit do stejné školy jako manžel. Za rok jsem jako správná manželka otěhotněla, zaplatpámbu za to, narodila se mi dcera a pak po krátké mateřské dovolené jsem šla znovu pracovat. Měla jsem skvělou tchyni, ta mi dceru hlídala, a po třech letech se narodil syn. Všechno plulo, měli jsme postavený barák, měli jsme práci.

Jak jste spolu žili?

Ty první roky žiješ láskou a láska je tak tolerantní! Samozřejmě problémy byly, ale vždycky se to potom srovnalo v posteli, znáš to.

A jaké problémy jste měli?

Problém číslo jedna byl alkohol. On hodně pil a já si to nějak neuvědomila.

Co pil?

Pivo a panáky. Víš co? Tam pila skoro celá obec, to je taková díra, že tam je to snad jediná zábava. On hrál fotbal a trénoval fotbal, takže čtyřikrát týdně tréninky, v sobotu v neděli zápasy, potom hospoda. Občas přišel ve slušném stavu, občas hodně natvrdo, občas ho přinesli.

A dožadovala ses, aby toho nechal?

Ne. Protože já se adaptabilně sžila s vesnicí a tam to bylo daný, tam to bylo normální. To víš, že jsem někdy dělala scény, ječela jsem, plakala, naříkala, ale můj problém byl v tom, že jsem nemohla jako jiná ženská říct – já se na to vykašlu a jdu k mamince. Já nemohla a on to věděl.

Tys mámě nic neřekla...

Nechtěla jsem jí dělat starosti. Když přijeli naši k nám nebo my k nim, dělali jsme vzornou rodinu. Oni měli radost, že to té jejich holce vyšlo.

A kdy začalo být tvoje manželství obtížné?

Byla jsem vdaná dvacet let a z toho prvních deset let bylo docela fajn. Jo, zmlátil mě třeba, protože s alkoholem se samozřejmě a zásadně pojí žárlivost. Ale musím říct, že za těch dvacet let manželství jsem mu nebyla nevěrná. Neměla jsem potřebu být nevěrná, těch prvních deset let jsem ho měla hodně ráda. A potom život na vsi je něco jiného, než jak to vnímáte vy Pražáci. Tam je to nalinkovaný, protože je to malá díra, kde si všichni vidí do talíře, navíc jsme oba byli kantoři a to je zase víc sledované postavení. A když mi ho přinesli ztlouklýho z hospody, a já už byla vyřízená, tak jsem s ním třeba tři týdny nemluvila, ale nakonec jsem s ním musela komunikovat kvůli dětem. Nechtěla jsem to před nimi řešit a to nás pak nějak udobřilo.

Když tě zbil, co sis myslela, jak ses cítila?

On se mi druhý den přišel omlouvat a klečel na kolenu. Takhle jsme to táhli deset let, ale pak přišel zlom a přišel vlastně s revolucí. Z vedoucích pozic se začali vyhazovat komunisti, takže došlo i na ředitele školy. Byl vypsán konkurs, nabídli účast taky mému manželovi, ale on to odmítl. Já ho přemlouvala – jdi do toho, ale nenašel odvahu. Já věřím na intuici, věřím na náhodu. A představ si, že to byla náhoda, která rozhodla, že jsem se tou ředitelkou nakonec stala já. Odebírali jsme časopis 100 + 1, já ho tenkrát otevřela a tam byl článek, jak se má žena obléknout na konkurs, že nemá

mít příliš provokativně krátké sukně ani moc vysoké podpatky. A já si najednou říkám, vždyť bych do toho mohla jít! Tomu říkám osvícení, mě do té chvíle ta myšlenka ani nenapadla. Tak jsem na ten konkurs šla a vyhrála ho.

Manžel byl pak vlastně tvůj podřízený.

Jemu vadilo, že jsem to vzala, protože jsem pak měla víc starostí a méně se věnovala jemu a rodině. Mně se manželství podělalo po revoluci.

Ty ses asi snažila, aby nepoznal, že máš hodně starostí v práci, mimo rodinu. Klasický muž nemá rád, když žena dělá tvůrčí práci nebo když dělá šéfkou...

A když je navíc úspěšnější než on, to je pak zlý. V té době jsem měla dost těžký období, protože pár dní předtím, než jsem se stala ředitelkou, jsem začala dálkově studovat angličtinu a chtěla udělat státnice, na škole to chvíli trvalo, než jsem ji vyčistila od komoušů, ale slušně – všem jsem dávala šanci. K tomu nové zákony ve školství, studium, byly to tři narvaný roky, ale všecko jsem zvládla.

A děti byly v pubertě...

Děti byly v pubertě, a když jsem přišla domů, nikdo nesměl nic poznat. A upozorňuju, ty tři roky jsem se učila tak, že jsem vstávala přesně každý den, i o prázdninách, za deset minut čtyři. Deset minut mi trvalo, než jsem si opláchla oči, pustila ven kočku, za tu dobu se mi uvařila voda na kafe, takže ve čtyři ráno jsem seděla u stolu v kuchyni a do šesti, kdy jsem vypravila děti do školy, jsem se dvě hodiny učila. Já už pak večer nemohla a padala jsem na hubu.

Vzpomněla jsem si na svého tátu – nerušte tatínka, tatínek se učí!

A já to takhle dělala tři roky, nikdo to nesměl poznat, protože jsem viděla, že se manželovi sakra nelíbí, že dělám ředitelku, a tak jsem se snažila, aby neměl pocit, že jsem lepší. A protože v té době u nás běžely komunální volby, tak jsem ho donutila, aby do nich šel, protože byl oblíbený člověk, a plánovali jsme si, že já jsem ředitelka, on bude starosta, že to obšancuju, ale v dobrém slova smyslu, a já měla radost, že bude mít šanci. Viděla jsem v tom záchranu, v té době jsme k sobě našli trochu cestu. Ale byly v tom techtle mechtle, jeden zastupitel si to obšlápl, byly v tom prachy, nějaký šmėčko, a když se u nás už chladilo šampaňský, přišel manžel z voleb s tím, že se starostou nestal. A tím nastaly problémy. Jeho životním pocitem bylo zklamání, nic mu nevycházelo, přestože byl poctivej a zapálenej. Nikdy z ničeho nic neměl, prostě zapadlej vlastenec.

A ty jsi v té době, kdy jsi dělala ředitelku a ještě po nocích studovala, pracovala v hospodářství?

Měli jsem hektar zahrady, ovce, prasata, kozy, slepice, brojlerý, husy a obrovskej sad. Měla jsem opravdu velkej zářah. A během tří let jsem byla vyhodnocená jako nejlepší ředitelka na okrese, podařilo se mi vytvořit dobrou partu, škola podnikala, bylo na odměny, bylo to dobrý.

Vždyť jsi musela padat na hubu...

Přece mi v té době ještě tolik nebylo.

A jak se podílel manžel na hospodářství?

Dělal venkovní práce, řezal stromy, sekal otavy, pomáhal.

A vařila jsi denně?

Vařila jsem denně. Ale v té době mi zemřela tchyně, která byla mou velkou oporou, i když ve sporech byla samozřejmě na manželově straně. Jednou jedinkrát jsem si k ní šla stěžovat, že se její syn opil, a ona byla celá rozpačitá. A pak jsem zjistila, že druhý den k ní můj manžel šel, protože měl kocovinu, a ona mu uvařila hovězí vývar. Anebo když nečekaně přijela moje matka a on byl někde v hospodě, tak pro něj tchyně běžela. Rozumíš, on byl jediné dítě a navíc ho měli pozdě, takže to taky trochu chápu. Po manželově neúspěchu v komunální politice se situace začala zhoršovat, čím dál víc chlastal a já už s ním pak přestala chodit na ty venkovské bály, protože se za půl hodiny zrubal, dělal tam stojky a blbosti a já se za něj styděla. Zároveň jsem byla svázaná s tou vesnicí, kde jsem žila a měla už nějaké postavení. Byl to začarovaný kruh, říkala jsem si – kam půjdu? Děti jsou ještě nedospělé, mám tady postavený barák, k mámě jít nemůžu. Neměla jsem šanci a neměla jsem si představit, že bych byla...

Že bys byla sama?

Úplně jsem se toho děsila, ale jak to postupně gradovalo, požádala jsem o rozvod. Ale byla to klasická demonstračka. Já už nemohla, protože on třeba tři měsíce chlastal v jednom kuse, já dřela na zkoušky a on přišel ve čtyři ráno, nechal rozsvícený celý byt, od plynu si zapaloval cigaretu a nechal puštěný plyn a já z toho byla už vyšílená. Takže jsem chtěla, aby aspoň dostal obsílku od soudu, že se chci rozvádět, aby si uvědomil, že to tentokrát myslím vážně. Ale pak jsem tu žádost stáhla.

Proč jsi ji stáhla?

On mě začal přemlouvat a sliboval. A já si říkala, sbalím kufry a co? Kam půjdu, kde budu pracovat? Ta nejistota byla pro mě tak strašlivá, že jsem radši volila tu zatracenou jistotu.

Ale za takové situace jste snad už nemohli žít jako muž a žena?

V té situaci už sex nebyl spontánní, přišel v noci ožralej, smrděl hospodou, ráno se na mě sápal, já mu nedala a on se mnou přestal mluvit. Šli jsme spolu do školy, on tři metry přede mnou, já za ním cupitala jako služka, on mě uměl ponížít. A víš, co jsem si uvědomila mnohem později? Že vlastně nemám jedinou kamarádku.

Cože?

Přísámpámbu, já neměla jedinou kamarádku. On to dokázal, abych ji neměla. A zpětně si uvědomuju, jaký to byl průšvih. Já vůbec neměla někoho, komu bych se mohla svěřit.

Na té vesnici jsi neměla výběr. Kdybys byla v Praze, bylo by to asi jiné.

Samozřejmě! Měla jsem potřebu někomu se svěřit, s někým si popovídat. Ale já nemohla ani mámě, nikomu. Kdybych měla kamarádku, tak bych si některé věci uvědomila. Třeba by mi řekla, proč se necháš mlátit, proč si to necháš líbit? A když nikoho na ten dialog nemáš, žiješ v začarovaném kruhu, vůbec tě nenapadá, jak z něj ven a maximálně tě napadne, že se půjdeš oběsit do stodoly.

Ale tys musela mít nervy nadranc, vztah s manželem, a k tomu příliš mnoho práce...

Měla, ale práce mě uspokojovala, já se do ní hodně ponořila, protože jsem v ní byla dobrá. A když děláš práci, která tě uspokojuje, únava je minimální, protože to uspokojení je hnací motor.

Ty ses musela každý den bát jeho pití...

Ten chlást ho dostával, když vypil jedno dvě piva, byl konec. Já se za něj hanbila a už dopředu jsem se bála, že bude třeba poutí a on se tam zrube. Už před tou poutí, která je jednou za rok, jsem se na to připravovala, spala jsem s ním, dělala mu pomyslení, aby bylo dobře, aby neměl důvod jít do hospody. Důvod se vždycky našel, třebaže jsem menstruovala.

A tys byla při menstruaci protivná...

Ne že jsem byla protivná, to já nebyla, ale proto, že jsem byla týden nepoužitelná.

K sexu?

Ano. A to byl důvod, proč šel do hospody. A on ten týden se mnou jednal jako s nějakou onucí, protože věděl, že mě nedostane do postele. Bavila jsem se o tom s jednou kamarádkou, ta měla to samý.

A on s tebou musel souložit každý den?

Dost často, on to měl rád a já jsem to měla dřív taky ráda.

Vždyť se můžeš milovat i při menstruaci...

Ale samozřejmě že můžu, ale to už musíš být sakra na-

buzená a musíš mít toho muže hodně ráda. Takže v pozdějších letech už menstruace sloužila k tomu, abych s ním nemusela spát. Byly i hezké chvíle, ale bylo jich čím dál míň. A já si to pořád neuvědomovala, přijala jsem život, jak šel, neměla jsem žádné východisko a byla jsem vděčná za to, že prošel týden, kdy se moc neožral a nebyl průser. Vždycky jednou za půl roku slíbil, že se půjde léčit. A vždycky se mu podařilo vykrotit se. Začala jsem si vést kalendář, kolikrát byl opilej hodně, kolikrát málo nebo nepil. A ke své hrůze jsem zjistila, že třeba dvacet dní z měsíce byl ožralej. A teď si vezmi, že byl vlastně můj podřízený a to nebyla žádná sranda. Ta naše ves byla nesmírně tolerantní, ve městě by prostě letěl. Když udělal někdy velkej průšvih, tak potom tři týdny vydržel a nechlastal. Tři týdny bylo maximum. A víš, co je nejhorší? Že jsem znovu začala doufat. Já doufala předtím stokrát, protože týden sekal dobrotu, děti z něj byly nadšené, pochválil jídlo, umyl nádobí, byl pozorný, taktní, nenaléhal na sex, protože věděl, že momentálně jsem bez chuti. Trvalo to týden dva, začala jsem odpouštět a říkala si – jinde je to horší, támhleten je karbaník, támhleten se kurví. Pak jsem se s ním vyspala a za týden to všechno začalo nanovo a já si říkala: Jsi blbá kráva, zase jsi naletěla! To bylo hrozný – ta naděje a pak znova ťafka. Já nevím, co všechno ženská vydrží, ale asi toho vydržíme zbytečně moc.

Říkala jsi, že pak došlo u tebe k nějakému zlomu...

Děti dospívaly, studovaly, byly samostatné a bylo mi s nimi fajn. Ve volném čase jsem pletla, šila, a najednou jsem pocítila prázdnotu. Co jsem taky na tý vsi kromě práce měla dělat? Nemohla jsem nikam vypadnout, protože můj manžel rozhodl, že nebudeme mít auto.

Na vesnici auto mít musíš, jinak se nikam nedostaneš.

On řekl, auto nebude a měl k tomu takový ty ekologický kecy. Teprve časem mi došlo, že by nemohl řídit, protože byl věčně věkův nalitej. Já řidičák měla od devatenácti, ale došlo mi taky, že jsem byla od něj v té vsi cíleně zahrabaná, izolovaná. On to měl promyšlený, já nemohla nikam jet, já neměla kamarádky. Přivydělávali jsme si zemědělstvím a prodávali ovoce. Jednou za rok jsem jela do Prahy, abych si něco pěknýho koupila na sebe. On mi říkal, jed' a kup si něco! Ženský mi říkaly – to mně by ten můj nedovolil a já měla pocit, že je nesmírně velkorosý, i když jsem ty prachy vlastně taky vydělávala!

Tys byla vlastně uvězněná na pár čtverečních kilometrech...

Ale pak se přihodila důležitá věc. Barák vedle nás koupila manželská dvojice v našem věku, se kterou jsme se začali kamarádit. Ta žena byla fajn a v mých očích úžasně nezávislá, jezdila autem, jezdila na masáže, na rekondiční pobyty, a to všechno jsem vnímala jako nesmírné hrdinství. A ona mi třeba řekla, pojď, pojedeme do města na masáž, pojď, skočíme si na skleničku. Když jsem se vrátila, manžel na mě čekal s takovou tou trestající chladnou zdvořilostí. Pak jsem s ní jednou jela na jejich chatu, to už bylo po návratu domů horší. A ona mi najednou začala otvírat oči: jsi kráva, proč tohle děláš, proč si to necháš líbit? A měla obrovský vliv na to, že jsem změnila život. Ukázala mi, jak se z té mé pátlálie dá vybřednout. Do určité doby ten teror vydržíš, a když potom kulminuje a ty to nezachytíš v tom kulminačním bodu a nerozsekneš to, neuděláš to už nikdy. A pak budeš žít s partnerem dalších patnáct dvacet let našťvaná, zatrpklá

a můžeš jenom litovat, žes to tenkrát neudělala. Bohužel vidím kolem sebe spoustu dvojic, které si už dneska nemají co říct a jejich vztah je k ničemu. V době, kdy měli do toho bouchnout a říct – bude nám líp bez sebe, to neudělali. Když se vztah opotřebuje a nemá sílu se dál vyvíjet, přináší jenom trápení.

A co se stalo dál, že ses rozhodla k nějakému kroku?

Pak přišel osudný rok, dvacátý rok našeho manželství a blížila se pouť. Sjížděli se rodáci, od pátku do neděle se pilo. A tenkrát mi můj manžel udělal šílenou, ale šílenou ostudu. Ožral se a napadl mě bezdůvodně před mými kantory. A učitel je člověk, který musí jít příkladem a mít úroveň a ne takhle bezostyšně páchat zvěrstva. A k tomu popadl nějaké tříleté dítě a tancoval s ním, táta toho dítěte ho tam zmlátil. Tenkrát na té pouti to bylo poprvé, co jsem si všimla jiného muže. Byl to člověk z Prahy, delší dobu jsem ho znala, stýkali jsme se kamarádsky s partou. Ten chlap mě přitahoval a na rozdíl od mého manžela dělal dojem, že se o něj můžeš opřít. Měl peníze, což taky nebylo zanedbatelné, krásné auto, byl hezky oblečený a měl takové to krédo – nemám problém. A když jsem ho srovnala s tím svým ožralou, který se tam někde motal, začal náš vztah. Je to hrozný, ale moje první myšlenka byla, když už jsem byla tolikrát manželem ze žárlivosti zmlácená, že mu nasazuju parohy, – tak to konečně jednou udělám. Ale zaskočilo mě, že se mi to zalíbilo.

Myslíš milování?

V posledních deseti letech jsem v posteli myslela jen na to, abych už to měla za sebou. Třeba jsem se obrátila a četla si při tom noviny. Bylo to v duchu – posluž si. Úplně jsem re-

zignovala. Bylo mi něco přes čtyřicet a nenacházela jsem v sexu radost. Pokud nejsi děvka, musíš k tomu chlapovi něco cítit, musíš si ho vážit. A já se za něj jenom styděla, tak jak jsem se s ním mohla milovat?

Setkala ses s milencem znovu, když byl z Prahy a tys byla zavřená na vsi?

Po krátké době jsem náhodou někam jela na dva dny, on za mnou přijel, zopakovali jsme si to a zjistili, že nás to oba vzalo. Šíleně jsem se zamilovala. Můj problém byl, že jsem podcenila žárlivost svého manžela, jeho neskutečnou vynalézavost. Teprve později mi řekl, jak mě celé roky společného života sledoval, ale já měla tehdy čisté svědomí. Když jsem byla mimo dům, tak mi kontroloval i kalhotky. A pyšně mi vyprávěl, že jednou, když jsem ho vyhodila z ložnice, protože smrděl, mě celou noc hlídal, spal ve vedlejších pokoji a uvázal si nit z kliky dveří na palec, kdybych šla náhodou v noci za chlapama, že by ho to vzbudilo. To bylo uboze komický.

Tys mu řekla o tom novém muži, nebo se to sám dozvěděl?

Já byla z té nové lásky nadšená, dušička jásala a přehlížela jsem, co se děje doma. Šla jsem k té své jediné kamarádce, bylo léto a já se jí svěřovala u otevřeného okna. Pak jsem zjistila, že manžel celou dobu pod tím oknem seděl. Vykecala jsem se, šla domů, ráno se probudila a zjistila, že manžel nikde není. Přijdu do kuchyně a koukám na zdi. Všechny ty stěny popsal nápisy, na kterých bylo to, co jsem říkala své kamarádce: miluju ho, je to s ním skvělý, krásně jsme se pomilovali. To bylo vyryté do zdí.

Byl nápadítej...

Ale pak začal asi nejhorší rok mého života, rok těžkého teroru. Dokonce jsem uvažovala o tom, že přestanu s tím novým vztahem, ale už jsem ochutnala zakázané ovoce.

Co bylo následující den, když jste se potkali?

Já byla dřív ze všeho vynervovaná a teď jsem byla absolutně klidná. Vždycky když mám velký problém, zakuklím se, nevnímám. V nejestresovějších situacích jsem úplně chladná. To ráno na mě čekal na terase, pili jsme kafe a já říkám – ty jsi poslouchal, tos neměl. Očekávala jsem rambajz, ale asi jsem ho překvapila tím, že jsem neměla pocit viny, že jsem se nesnažila mluvit a něco vysvětlovat. Jenom jsem mu řekla: No a co? Prostě jsem to udělala, když jsi mě za to bezdůvodně tolikrát zmlátil, tak konečně to máš.

A tentokrát tě nezmlátil?

Ne, ne. Protože on byl z toho vyřízenej, že jsem to konečně udělala. A pak začal rok hodně těžkýho života s tím, že jsem se dokonce snažila se svým přítelem rozejít a řekli jsme si, že si třeba tři měsíce nebudem volat. Jenže to bylo silnější než my...

A pro něj taky?

Oboustranně.

A ty sis řekla, že setrváš ve svém manželství...

Nechala jsem se znovu manželem nachytat, protože mě překvapil svým velkorysým přístupem, že to vzal. Jenže to byla všechno jenom přetvářka, takže jsem pak dostávala jednu řádku za druhou, protože on teď měl konečně oficiální

důvod chlastat. Navíc v naší obci se pěstovalo hodně jablek a páčila se tam padesátiprocentní kořalka. A to byl konec.

A co ten tvůj milej?

Občas jsme se setkali někde po hotelích, občas jsem jela na návštěvu k rodičům.

On ti neříkal, pojď, budeme spolu žít?

Ne, to mi neříkal. Jednak žil s rozvedenou manželkou ve společném bytě, to byl takový vztah, že nemohli být spolu ani bez sebe. A já o tom taky neuvažovala, brala jsem to tak – teď je to krásný a nebudu přemýšlet o tom, co bude dál. Může se ti to zdát legrační, ale já žila z toho, že jsme si jednou za dva měsíce v noci zavolali, když manžel spal. To bylo pár vět, které mě nabily energií na další dva měsíce. Jednou jsem mu posílala fax, manžel byl ve stodole, já na něj koukala oknem, hlídala jsem ho. Pak jsem zjistila, jak jsem byla blbá, že mohl zmáčknout předchozí číslo a věděl, komu jsem psala. A úplně ostře si pamatuju, že jsem ten tenký faxový papír roztrhala na kousíčky a chtěla spláchnout do záchodu, aby nebyl žádný důkaz, ale záchod to nebral, tak jsem to zase vytáhla a nacpala do prázdného pytlíku od kafe a hodila do koše. Šla jsem do lesa na borůvky a měla jsem nepříjemný pocit, že to není dobrý, přestože jsem zahladila stopy. Vrátila jsem se po dvou hodinách, koukla do koše na odpadky a zjistila ke své hrůze, že tam ten sáček není. Týral mě takhle psychicky.

Jak jsi to snášela?

Postupně jsem se ocitla na dně. Ale od toho úplného dna mě zachraňovalo to, že jsem ráno musela jít do práce.

Já už nemohla, takže jsem nakonec byla i vůči tomu psychickému teroru netečná. Takže nastoupil fyzický.

Takže po první velkorysé reakci přišla odplata...

Okamžitě. A mimo jiné mi taky řekl, kolikrát mi byl za manželství nevěrný.

Proč to říkal?

Asi mě chtěl trumfnout. Ale mě to bylo úplně jedno, přisámpámbu.

A to tě zase pak mlátil?

To jo, ale já už pak ani neměla strach. Seděla jsem třeba v křesle a on rozbíjel sklo, lustry, okno. Sklo po koberci, elektrina v baráku vymlácená, všechno zničený. A já jenom seděla, nekomentovala jsem to, neprovokovala a jenom čekala, až usnul vysílenej chlastem. Nebo jsem napsala svému příteli dopis, protože měl nějaké zdravotní problémy, dala jsem si ten dopis ráno do kabelky, a když jsem odpoledne chtěla jít na poštu, dopis tam nebyl. Manžel mezitím zašel do ředitelny, jako že si jde pro kafe, a ten dopis mi vzal. Tenkrát mě hodně zmlátil.

Potom doma?

Ne, už ve škole. On chodil do školy zásadně ožralej a třeba při poradě řekl – proč tu krávu posloucháte? Jednou jedinkrát jsem musela volat o pomoc, to jsem měla strach o život, takže přijel brácha se švagrovou.

Proč jsi měla strach o život?

Protože mi řekl, že mě zabije, že se radil s nějakým práv-

níkem a ten mu řekl, že to bude kvalifikované jako vražda z afektu a že za to dostane maximálně osm let a že mu to za to stojí. Bohužel tam byly taky děti a já viděla dceru, jak mu klečí u nohou – táto, prosím tě, nech mámu žít, a syn – táto, ženský se nemlátí. Byl to konflikt nás dvou, děti do toho nechtěly zasahovat, ale byly nucené.

Proč jsi v tom zůstala tak dlouho?

Moje chyba. A jestli něčeho lituju, tak toho, že jsem nebyla schopná včas se rozhodnout. Já měla pořád v hlavě strach, co bude dál. A ten můj milej neřekl – pojď za mnou!

Tys měla asi taky umlácené sebevědomí, žes nebyla schopná něco udělat...

Nakonec jsem to udělala. Dostala jsem se do situace, kdy už jsem věděla, že hraju vabank a že je to špatný. A když přijel tenkrát můj brácha, tak se švagrovou uklidili byt a manžel jim říká, sedněte si, my jsme se s Hankou dohodli, že já přestanu pít a ona přestane s tím milencem. Já to myslela vážně, protože jsem v tom novém vztahu stejně neviděla žádnou budoucnost. Brácha mému muži řekl, dobře, Hana přestane a ty zkusíš dva měsíce nepít. A protože to bylo na začátku prosince, tak se manžel zeptal – proč dva měsíce, stačí měsíc, vždyť bude Silvestr. Takže jemu nešlo o rodinu a o mě, zase jen o ten chlast. Já byla vždycky ta, která se snažila udržet rodinu, byla jsem ochotná skončit s tou láskou. A dopadlo to tak, že se na mě chystal, vyhlašoval, že mě zabije. Zavolala jsem svému příteli, aby pro mě přijel, sbalila si pár svršků a odjela.

To byl rok od chvíle, kdy se dozvěděl o tvém milenci...

Od léta do léta, průsery bývají vždycky v létě.

Co sis vzala s sebou?

Hadry svoje základní.

A děti jsi tam nechala?

Děti jsem tam nechala, bylo jim devatenáct a šestnáct. Já nemohla přitáhnout děti, když jsem sama neměla nic. Ale s dětmi jsem si předtím sedla a řekla jim, o co jde. Ony se už předtím zúčastňovaly takových situací, jako že manžel svolával děti a vyhlašoval nade mnou rodinný soud. Nebo třeba na terase třískal zahradní nábytek a my jsme se s dětmi řeh-taly jako blbci, jak jsme z toho byly vyšílený. Děti mi řekly, že musím odejít. Probírala jsem s nimi, co mám dělat a syn říkal, mami, musíš jít, musíš, nebo tě táta zabije. Předtím se mi ještě doneslo, že manžel lítá po vsi s baseballovou pálkou a shání mě, že mě zabije. Takže jsem se sebrala a odjela.

A co potom tvůj manžel?

Manžel systematicky chlastal dál.

Jak ti bylo, když jsi odešla z domova?

Ona je to taková složitá historie, dělala jsem další chyby. Ale z těch chyb se člověk poučí a já těch chyb nelituju, já nelituju ničeho, kromě jedné věci – že jsem měla odejít dřív. Prostě dostala jsem přes držku, ale všechno je k něčemu dobrý.

Všechno zlý je k něčemu dobrý, vždycky.

Nelituju toho ani omylem a jestli se ten můj přítel v mém

životě objevil jenom proto, abych dostala sílu odejít, tak to bylo dobré. On mi nesmírně pomohl, protože kdyby ho nebylo, neodešla bych. Pak jsem zažádala o rozvod.

Jak dlouho ses rozváděla?

Dva dny. Výhoda maloměsta, že máš všude plno známých. Manžel mi řekl, že mi rozvod nepovolí, ale už byla taky jiná doba. Já mu navrhl, že to uděláme následovně. On mi povolí rozvod a já nebudu ventilovat jeho chlast, takže jako důvod k rozvodu jsem neudala jeho alkoholismus. A řekla jsem mu, jakmile na mě vytáhneš mého milence, já na tebe vytáhnu chlast. Rozvedli nás na prvním stání za deset minut.

A co majetek? Ten dům jste měli společně...

Majetek jsme neřešili. Já měla jiné starosti, potřebovala jsem si v Praze sehnat práci a věděla jsem, že na majetkové vyrovnání mám ze zákona tříletou lhůtu. Práci jsem si našla a začala jsem s mým přítelem žít. Našli jsme si pěkný byt, společně ho zařizovali a děti mě navštěvovaly i proti zákazu svého otce. A ten si dál pochlastával.

A co ten majetek? To jsi nedokončila.

Nechala jsem to být, protože s ním nebylo možné jednat. A navíc, já měla pořád trochu pocit viny, že jsem odešla. Chtěla jsem svou půlku baráku nechat přepsat na děti, on řekl, že na to ještě není čas. A pak začal pít tak strašlivě moc, že párkrát za sebou zkolaboval. Ale pak se tam našla holčička, takový typ samaritánky, která se o něj začala starat, podařilo se jí dostat ho k Apolináři na tříměsíční odvykací kúru a od té doby se drží. On se dostal už úplně na dno, byl totálně zdevastovanej. Řekli mu, že když se napije, má před sebou tak

tři měsíce života. A jako výraz vděku byla svatba. Vzal si ji, ona je o třicet let mladší. Po jeho léčení se s ním dalo už líp komunikovat, pořád jsem naléhala, že chci svou půlku nechat přepsat na děti a on to pořád odkládal. Pak už málem vypršela zákonná lhůta, tak jsem mu řekla, že to budu řešit soudní cestou. A nabídla jsem, že všechno zaplatím, znalecký odhad, převod, poplatky. On mi řekl, že se cítí výhradním vlastníkem domu a všeho, protože já jsem odešla. Na to jsem mu řekla, že já se cítím být čínskou císařovnou. Nakonec se soud nekonal a půlka baráku byla převedená na děti. Já jsem si nevzala nic.

A jak šel dál život s tvým milým?

Začali jsme spolu napevno žít, půl roku to bylo docela fajn, i když jsem cítila určité problémy z jeho strany, a to finanční. Podnikal, a protože nebyl od rána do večera ve kšeftě, aby hlídal lidi, tak mu kradli tržby, navíc měl špatně sepsanou smlouvu, takže nakonec přišel o veškeré peníze, které do toho vložil. On do té doby léta vydělával v mých očích horentní sumy, které pak obratem utrácel se svými kamarády, takže den ze dne tam vyměnili zámek a šmytec. A on vůbec nebyl schopen reagovat na realitu, nepracoval, nehledal si práci, neplatil sociální ani zdravotní pojištění. Nesmyslně věřil tomu, že se ta situace nějak vyřeší.

Ale tys mu snad otevírala oči?

Já ho natolik zbožňovala a věřila mu, že se z toho dostane, takže jsem doufala, že to bude zase dobrý. A protože jsme neměli žádný příjem, učila jsem soukromě kromě své práce pět hodin týdně angličtinu, abychom to utáhli. Holka už byla v Praze na vejšce, musela jsem ji podporovat, protože

táta jí žádné peníze nedával. Kluk zůstal s tátou, říkal, že ho musí někdo hlídat a já měla výčitky, že se synem nejsem. Ale udělala jsem všechno, abych se postarala o jeho budoucí kariéru a dělala jsem to dobře, takže jsem mu to splatila aspoň tímhle způsobem. A když potom při konkursu na pracovní místo vyplňoval test, ve kterém byla otázka na jeho vzor, napsal – moje máma.

Řeklas, že po půl roce začaly být v tvém novém vztahu existenční problémy...

Ten můj přítel žil asi rok z peněz, které mu ještě zbyly, a nepracoval. Takže já musela vzít další práci, jak jsem říkala, abychom to zvládli.

Stále opakujeme staré chyby...

Množily se obálky s modrými pruhy, občas jsem slyšela na záznamníku, že bude odpojený telefon, občas výhružka, že bude odpojená elektřina. Tak jsem to zaplatila a k tomu finančně podporovala děti. Po roce si našel práci, po půl roce jí zase nechal. Pak prodal auto, nějakou dobu měl peníze, a pak už neměl co prodávat, tak se dal do nějakého podivného podnikání, odkud přišel víc ošacovanej, než tam vlez. Pak jsem dokonce udělala to, že jsem mu našla práci.

Jak jsi prožívala tu změnu, nejdřív úspěšný muž a pak břímě, které se nechá žít?

Budeš se tomu smát, ale já to brala jako trest boží. Za to, že jsem šla za chlapem, kterej měl prachy, byl sebevědomej, a najednou se změní v trosku a pořád slibuje, že se to změní. Když jsem to pak poslouchala čtvrtý rok – a to nebyla žádná sranda, přestala jsem si ho vážit.

S tebou není něco v pořádku, že pořád přitahuješ tyhle chlapy. Ale víš proč? Protože dřeš a zachraňuješ, oni z tebe cítí sílu...

No jistě, mají vedle sebe záchranářku, tak se položej. A takhle jsme to spolu táhli skoro pět let a já si najednou postupně uvědomovala, že to není ono. A protože jsem vlastně bydlela u něj, pořád jsem měla pocit, že musím být vděčná. Ale stále nepřicházel impuls, abych si řekla – je čas vyrazit vlastní cestou. Mezitím se mi podařilo získat jinou, lépe placenou práci. Neříkám, že jsem na tom byla finančně dobře, protože když máš dvě děti a jsi na to sama, nejsi na tom nikdy dobře. Pořád jsem oddalovala moment, kdy vykročím svou cestou. A pak se semlelo několik věcí a jednou z nich byla moje cesta do ciziny. Když jsem se vracela, uvědomila jsem si, že se netěším domů. Tenhle pocit jsem měla poprvé. Když jsem vstoupila do bytu, první, co jsem viděla, byl plný stůl složenek s nezaplacenými účty, pak prázdná lednička, vyschlá hořčice, zkažené okurky, jinak nic. A do toho byl v Praze právě summit NATO a můj syn musel opustit kolej, neměl kam jít, a když přijel do svého rodného domova, tam už vládla macecha, takže to nedělalo dobrotu, tak mi volal, že je nešťastný, že nemá kam jít – a aby šel ke mně, tedy k nám, to by taky nedělalo dobrotu. V tu chvíli jsem si uvědomila, že jsem vlastně bezmocná a nemůžu se ani postarat o vlastní dítě. A nakonec jsem zjistila, že mi můj přítel sebral peníze, které mi přišly, protože jsem byla dlouho pryč a dala mu plnou moc, aby je mohl převzít. A v tom momentě to sklaplo, ale zaplaťpánbůh, že to sklaplo. A najednou jsem si řekla – finito, takhle už to dál nejde! A já, která se bála být sama, jsem během čtrnácti dnů získala byt.

Jak se ti to podařilo?

Uděkala jsem pro to všechno. Obrátila jsem se na pár lidí a byla překvapená, jak mi vycházejí vstříc. Sehnala jsem pěkný služební byt.

Ale řekni mi, jak je možná taková změna? Na začátku jsi říkala, že se o něj můžeš opřít ...

Jo, vyzařovalo z něj sebevědomí, prostě úspěšnost.

Byl úspěšný a najednou se takhle rozložil...

A já pak táhla tu společnou káru.

Je to nějaký zákon akce a reakce. Když jeden všechno zachraňuje, druhému ochrne vůle.

Je to tak. Já byla zlatíčko, já byla miláček, protože jsem mu taktně podsouvala peníze do peněženky a za to, že jsem byla taktní, si mě vážil. A když jsem přemýšlela, proč mi tak dlouho trvalo, než jsem se s ním rozešla, byla to taky obava z mé matky. Ona z něj byla nadšená, protože byl šarmantní, příjemný, komunikativní. A matka byla přesvědčená, že Hanička se má dobře. Já samozřejmě zastírala skutečnost, to, že jsme na mizině. Téměř jsem si půjčila peníze, abychom mamince udělali dobře, šli do divadla a na večeři. A já měla strach, aby máti neřekla – ty si neumíš udržet chlapa, ty jsi prokletá, jako se to už jednou stalo.

Ale proč z té maminky mají některé holky respekt celý život?

Vracíme se na začátek. Celý život, celý život. Prostě jsem pořád dítě.

To neznám, protože máma byla moje přítelkyně, která mi přála to nejlepší a tehdy je možné žít spolu vztah v pravdě.

Je to hrozný, ale teprve když matka zemře, začneš svobodně dýchat. A já tehdy měla strach, že se nechám zase ukecat, protože jsem se stěhovala před Vánoce, já měla strach z té smířlivé vánoční atmosféry. Takže jsem si zařizovala nový byt, aniž by to někdo věděl. Přestože jsem měla strach z mámy, tak jsem se nadechla a řekla jí – mami, já se od něj odstěhovala a mám vlastní byt. A bylo ticho. Říkám jí, byla bych ráda, kdybys mě přišla navštívit. Přijela, byla odměřená, nic neřikala, jenom jsem z ní cítila – opět jsi zklamala, dcero. A pak jednou přijela a řekla mi – já se ti nedivím, ty máš tak krásný byt, jsi samostatná a na nikoho se nevážeš.

Došlo jí, co opravdu v té chvíli chceš...

Konečně v třiasedmdesáti letech schválila můj život, máme spolu příjemný vztah, nevracíme se k minulosti, k tomu rozpatlávání. Ví, kolik jí asi zbývá let. Ale já z ní vždycky měla strach. Bála jsem se rozvést, protože jsem se bála mámy.

Ten strach z rodičů, co řeknou mému životu, když už jsem dospělá, mi přijde absurdní. Právě tak jako mluvit do života dospělým dětem...

Já jsem prožila v mládí a vlastně i v dospělosti strach – co tomu řekne máma. Mně se podařila obrovská věc. Moje děti vědí, že když budou mít problém, přijdou za mnou a svěří se. A já nezačnu – ty jsi blbeček, cos to proved? Ví, jak jsem to sama nesnášela a nechci to opakovat. A když přijdou – mám průser –, tak dáme hlavy dohromady, jak z toho ven.

A jak vypadal rozchod, čím jsi ho zdůvodnila?

Já mu ten rozchod oznámila o něco dřív, protože mi dlužil poměrně velkou částku peněz, kterou jsem nutně potřebovala na zařízení bytu. To byly peníze, které jsem mu už dlouho půjčovala a já si to potom začala psát. Byly to peníze výhradně pro jeho potřebu, ne na domácnost. Ale on mi tehdy ty peníze nevrátil, takže jsem si je sehnala jinak. A zařídila jsem si skvostný byt, pořád ho ještě dodělávám, je to moje radost. Tehdy jsem mu oznámila, že je náš vztah pro mě neudržitelný a že se potřebuju osamostatnit.

A on?

Myslím, že už to delší dobu tušil, zachoval se jako frajer, řekl – chápu. Když jsem mu pak řekla, že byt mám skoro zařízený, musela jsem dělat elektriku, podlahy, tak viděl, že jsem rozhodnutá a nenaléhal. Zvolil formu velkorysého postoje – tak běž! Ze začátku jsme se vůbec nevidali, protože pro něj jsem skončila, pak mi jednou zavolal, pak jednou za mnou přijel. My se dál stýkáme, on ví, na čem je, a teď by chtěl, abychom se vzali. Ale to jsou takový poslední výstřely, to už je pasé.

A máš s ním sex?

Ale jo, mám. Proč ne? Stýkáme se dvakrát týdně, jednou za mnou přijde on, jednou já za ním. Ale už se nevážu, nepočítám s žádnou budoucností. O to má on větší zájem.

To mi vždycky vadilo – ten takřka přírodní zákon akce a reakce. Jakmile jeden doleje, druhý se vzdaluje, nebo dokonce odvrhává. A když přestane dolejet, začne mít ten druhý zájem. Přijde mi to nedůstojné člověka.

Teď jsem zjistila, že jsem schopná si ze svého příjmu zařídit byt, jet na dovolenou. Já mám najednou peníze, představit si to!

Jak si to vysvětluješ?

No že jsem se zbavila chlapů! A hospodařím si sama. A do toho přišly promoce mých dětí, nějaké dárky. Pořád mám co splácet, ale můžu si dovolit věci, které jsem si předtím v životě nedovolila.

Ty máš smůlu, že jsi příliš silná žena. To bohužel mužům nedělá dobře.

Já si to nemyslím, jsem obyčejná holka.

Jsi atomová elektrárna a čím jsou ženy silnější a přebírají od mužů jejich povinnosti, tím víc se pak muži cítí zbyteční a přestanou se snažit budovat. Rodinný život i vztah. A to je zlý!

Je to zlý a dneska už to vím. Víme to všechny. Ale upozorňuju, že nejsem žádná feministka a mám chlapy ráda. A když potřebuješ otevřít víčko od kompotu, tak se ti chlapecká síla hodí.

To se hodí, ale degradovat člověka—muže na fyzickou sílu je urážející. Mně vadí, že ženy, které pocítily nespravedlnost ve vztahu muže a ženy na vlastní kůži, se křížují před slovem feministka.

Ale já mám chlapy ráda!

A já je snad ráda nemám?

No jo, ale pro mě pojem feministka znamená modrá punčocha.

To ses ale ocitla někde v prehistorii. A zaplaťpánbůh za ty modrý punčochy. Něco pro nás vybojovaly.

Já vím, ale máme to v sobě zafixovaný. Vždyť víš, v čem jsme vyrůstaly, v socialistickém realismu.

Ale máme teď trochu 21. století! Už máš za sebou přes čtyřicet let života a něco jsi prožila!

Ale zažila jsem i pár feministek, které vystupovaly v televizi, a byly to, s prominutím, neatraktivní tlustý a ošklivý ženský.

Člověk musí být atraktivní ženská?

Jestliže ty jako atraktivní ženská budeš kázat o feminismu, tak ti budu spíš naslouchat. I když četla jsem tvoje věci a vím, že nejsi žádná ortodoxní feministka...

Já ale jsem bytostná feministka, protože mi vadí nespravedlnost. A tys tu nespravedlnost zažila na vlastní kůži!

Ale mně to pomohlo, kdybych ji nezažila, tak jsem se v životě nedopracovala k tomu, kdo jsem!

Já vím, ale k čemu se dopracovali muži? Třeba ti tvoji? K tomu, že se rozložili v kyselině sírový, jak ten první, tak ten druhý! Ale pořád to jsou chlapi a mají větší práva. Proč?

Já si myslím, že je to otázka výměny generace. Já jsem tvoje generace a vidím, jak moje dcera komunikuje se svým milým, už spolu dva roky chodí a pravděpodobně se vezmou. Mně se jejich vztah líbí a fandím jim. Moje dcera třeba říká – o víkendu jedeme na svatbu kamarádů a pak půjdeme ještě na jednu svatbu a pak se s Petrem vezmeme. Ale Péťo, já si tě vezmu, jenom když mi koupíš chalupu, co se mi tak strašně líbí. – To víš, že koupím. A já ji žeru, ro-

zumíš, ona mu řekne – až mi koupíš ten baráček, tak já si tě vezmu – a on toká.

Je to jiná generace, jiné sebevědomí. My obě žily v zajetí toho, jak nás společenské zvyklosti naprogramovaly.

Jenže, Olgo, ty máš trochu větší akční rádius a pohybuješ se v jiném světě...

Ale ty už taky nejsi na té vsi. A hlavně, není ti už dvacet třicet. A máš dospělé děti, nejsi už zajatcem nikoho.

Já vím. Kdyby ses mě teď zeptala, o čem sním, tak ještě bych docela ráda do třetice žila pěkný zajímavý vztah. Já žila dvacet let s manželem, a tím dnem, kdy jsem od něj odešla, jsem začala žít se svým přítelem. To trvalo pět let. Strašně bych si přála po únavném dni spočinout v silném mužném objetí.

Když poslouchám příběhy žen, zjišťuju, že toho mužného ochránářství je najednou strašně málo. Kam se vytratilo? Asi se rozpustilo v šílené aktivitě žen – matek – ochránářek.

To je asi taky můj případ.

Říkalas, že nelituješ chyb, které jsi v životě udělala...

Chyby jsou k tomu, aby tě postrčily dál. To jsou takové ty staré obehnané pravdy – co tě nezabije, to tě posílí. Já si teď s tebou povídám o mém životě, o své minulosti, ale jinak se v minulosti vůbec nehrabu. Žiju intenzivní přítomnost, možná mám i nějakou budoucnost. Beru to tak – byla jsem naivní, byla jsem hloupá, ale kdybych neprošla těmi drsnými peripetemi, v životě bych se neodrazila dál a neo-

dešla bych. Až do penze bych dělala ředitelku školy, žila v zajetých kolejích, hrabala se v zahrádce a postupně bych stárla. Když jsem odešla, manžel mi nechyběl. Viděla jsem ho pak po dlouhé době na promoci dětí, dívala jsem se na něj a vůbec nic jsem necítila. Je to možný? Často slyšíš o nenávistech, které k sobě cítí manželé po rozchodu. Ale já necítila nic, ani lítost, ani vztek, neměla jsem pocit, že mi něco dluží nebo že bych se na něj zlobila. Nic, ani lítost, ani zlost, ani soucit. Byla jsem z toho překvapená. Dvacet let jsem žila s člověkem, měla s ním dvě děti, prožívala dobrý i zlý. Neříkám, že je to cizí člověk, je to otec mých dětí, ale pro mě je vzduch. Musím po pravdě říct, že kdyby dnes umřel, neuroním ani slzu. Ta schopnost lidského organismu zapomínat je neuvěřitelná.

Ale taky sebeobranná a milosrdná. Jako když ti někdo milovaný umře nebo tě opustí, tak trpíš rok dva, někdy déle, ale můžeš dopředu vědět, že přejde čas a ta prvoplánová bolest se zahojí.

Já mám taky tuhle zkušenost. Kdysi dávno na gymplu jsem se setkala se starou paní, ta její vyrovnanost byla fascinující. A ona nám říkala, pamatujte si – ženská ve vztahu s chlapem může být šťastná jenom tehdy, když ho miluje míň než on ji.

Hm, to jsou poučky nanic, to si těžko naordinuješ...

Ale ona je to pravda, ve chvíli, kdy ho míň miluješ – vždyť už jsme se o tom bavily na téma akce – reakce, tak automaticky on začíná víc milovat tebe, tím pádem ovládáš pole působnosti, ty jsi ta, která určuje pravidla.

Řekni mi, když jsi takovou zastánkyní mužského pohlaví a chceš muže ctít a obdivovat..

Obdivovat, obdivovat.

Řekni mi co si o mužích myslíš?

A já, to nebude hezký. V první řadě ješitnost, neskutečná ješitnost, a to i v případě, že nemají být na co pyšní. Ta jejich potřeba ukazovat se, předvádět se, dokazovat si něco. Ta jejich potřeba být neustále chváleni – ty jsi ten nejlepší, nejúžasnější! To můžeš říkat ve chvíli, kdy máš toho muže opravdu ráda, ale když už nemáš, tak proč by ses do toho nutila? A pak, bohužel, ještě jedna věc. Jsou slabší než my. Ježíšmarjá, oni jsou takové pápěrky!

Přemýšlela jsi o tom, proč jsou tak křehcí?

Protože ženy jsou silné, bohužel.

A proč jsme silné?

Protože se změnil způsob života a oni se s tím nedokážou smířit. Oni byli lovci, přinášeli jídlo a starali se o bezpečí a ženská dřepěla u krbu. Takhle to fungovalo po staletí, ale dnes už to rozdělení rolí není nutné. Oni se nedokážou smířit s tím, že ženská je schopnější, umí se postarat o rodinu, a ještě dokáže přinést domů víc peněz než oni. Oni jsou vychováváni k tomu, že nás živí, a když nás neživí, tak my jim přesto dáváme pocit, že nás živí. Takhle jsem to dělala já se svým milým.

Ty sis vzala dvě zaměstnání a ještě jsi předstírala, že jsi na něm finančně závislá?

Aby mu bylo dobře! Dělala jsem to proto, že jsem ho měla ráda. A on to nutně potřeboval, on to potřeboval!

To je možné, ale tys ho vlastně odstrkávala od poznání života, od skutečnosti, jaká opravdu je.

Čekala jsem, že k tomu poznání dojde sám.

Někde jsem teď četla, že pokud se žena domnívá, že manžel pochopí její cenu, že jeho samotného napadne, co má pro ni a pro rodinu dělat, dopouští se tragického omylu. O co si žena neřekne, co si nevybojuje, to nemá.

Já nechtěla být příčinou jeho komplexů méněcennosti. Vždyť by to bylo tak jednoduché, sednout si a říct – promiň, miláčku, ale odcházím od tebe z těch a těch důvodů. Jsi sráč, nepostaral ses o mě, nesplnil jsi očekávání, která jsem do tebe vkládala, nevyděláš peníze, svíjíš se tady vlastními starostmi, abych až přijdu po deseti hodinách práce domů, tady na tebe čekala a pak ti ještě masírovala zádička, protože ti to dělá dobře. A já, protože jsem ho měla ráda, jsem dělala všechno pro to, aby mu bylo dobře.

Dělal on něco pro to, aby tobě bylo dobře?

V určitém smyslu asi ano, ale nedělal to podstatné. Zklamal v té základní linii, aby rodina, respektive ta domácnost fungovala. Je to blbý, ale jsou to peníze, které nezajistil. Já jsem za čtyři roky soužití neměla dovolenou, protože jsme na ni neměli peníze. Na první dovolenou jsem jela až teď, když jsem od něj odešla. Ale já chlapy nezatracuju, od nepaměti žena a muž patřili k sobě. Jenomže spousta chlapů si ještě nepovšimla, že na ženských parazitujou.

Ti, o kterých mluvíš, si nevšimli, že už je jiná doba. Myslí si ale, bohužel, že na tom nesou vinu jejich ženy, které jsou přesvědčeny, že musí táhnout celou rodinu, domácnost,

a ještě vydělávat peníze. Který muž by odolal a odmítl takové hrdinství?

V současných sociologických průzkumech se dočteš, že tisíce mladých holek žijí v novém trendu. Po škole odjedou do světa, vydělávají si tam peníze, a když se v pětadvaceti vrátí a hledají si stálého partnera pro založení rodiny, zjistí, že takoví chlapi nejsou. Čím dál méně mužů kolem třicítky se chce ženit, protože ženitba je příliš svazující záležitost. A holky kolem třicítky se dostávají do svízelné situace, protože je nejvyšší čas na to, aby měly děti. A najednou nejsou lidi, nejsou potenciální otcové.

A tak český národ vymírá...

Vidím to na svých mladších kolegyních a kamarádkách, že jejich generace se do toho nežene. My jsme šli do manželství možná až příliš po hlavě, ale tu prostou reprodukci jsme zajistili, protože jsme si mysleli, že to tak má být. Když mi bylo po vysoké škole čtyřicet a nebyla jsem vdaná, bylo to něco divného.

Ale to už je minulé století, víš?

Společenské vědomí nás strašilo. Ale bylo možné dostat byt nebo si postavit barák, byly manželské půjčky. A dneska mladoši správně řeknou, my nemáme na byt. A taky si chceme užít a pak teprve budeme mluvit o rodině.

Jak se právě teď, v tomhle životním období cítíš?

Když nemáš dobrou náladu, tak jsi celý den otravná všem ostatním. Já se snažím, i když mám průšvihy, říkat si – nějak bylo, nějak bude. Nesnáším našťvaný ksichty, to jsou takoví ti, co po ránu chodí a nekomunikují. Pamatuju si, že

jsem se jako dítě probouzela s úsměvem a těšila se na každý nový den. To mi zůstalo.

Když teď žiješ sama, je ti dobře?

Lhala bych, kdybych ti řekla, že je mi pořád dobře. Jsou okamžiky, kdy bych chtěla, aby se mnou nějaký muž byl. Ale něco ti řeknu – já měla doma vždycky naklizenou a teď si užívám bordel. Kdybys dneska přišla do mého bytu, tak bys myslela, že mě vykradli, protože jsem včera večer šila a všude na zemi jsou papíry, stříhy a látky.

Asi je to proto, že tě nikdo nekontroluje...

A to je ta nádhera! Když mám chuť, tak si krásně uklidím. Užívám si zakázaného ovoce a to jsem nikdy nemohla. Užívám si to s rozkoší, já se v tom bordelu rochním a mám radost, že není nikdo, kdo by nade mnou stál se zdviženým prstem a říkal – co tohlencto je?

Které období svého života považuješ za dobré?

Myslím, že dětství jsem brala takové, jaké je. V mládí jsem měla své problémy. Nevím, jestli zpětně promýšlíš svůj život, ale já někdy cítila, že jsem zklamala. Jako většina ženských v první řadě hledám chybu sama v sobě. Při tom sebezpytování jsem k sobě byla tvrdá a kritická, a přesto jsem si říkala – ježíšmarjá, vždyť já snad nic špatně neudělala – jediné, co jsem snad udělala špatně, že jsem dala průchod nějaké své přirozené tížadosti.

A to sis jako žena neměla dovolit...

Ale já dostala šanci, protože kdyby pokračoval totáč, tak bych do konce života jenom učila.

A co jsi udělala špatně v manželství?

Poctivě řečeno to, že jsem ho vydržela tak dlouho. Už jsem o tom mluvila, neměla jsem nikoho, s kým bych se poradila a brala jsem tudíž to vesnické pravidlo – s hajzlem špatně, bez hajzla ještě hůř. Na vsi je ženská bez chlapa nějaká nenormální. A když jsem procházela obdobím, kdy jsem už byla na dně, vyřízená a bezvládná, myslela jsem si, kdyby ten život skončil, bylo by to jedno. Měla jsem kolegyni, která měla hodně agresivního manžela, a protože nevěděla, jak z toho, spojila se s psycholožkou. Tenkrát na vsi jít k psychologovi nebo psychiatrovi byla ostuda, prostě černej puntík. A ona se už na mě nechtěla dívat, zvedla telefon a smluvila mi s tou psycholožkou schůzku. Ta si ke mně sedla, byla to taková hezká pětatřicetiletá holka, a řekla mi, povídejte! Tak já povídala, tekly mi při té zpovědi slzy. Bylo to poprvé, co jsem se svěřovala cizímu člověku, protože předtím jsem o tom mluvila jenom s tou svou kamarádkou. A měla jsem tehdy pocit, že kamarádka nemůže být objektivní, že mi nadrží, protože Vladimír jim jednou vymlátil okna, když mě tam hledal. A ta psycholožka se mě po hodině zeptala: Co chcete? A já říkám – asi takový rozhřešení, jestli se mám rozvést. A ona mi odpověděla: Rozved'te se, vy se musíte rozvést. A já jí povídám: Ale já mám strach, manžel mi vyhrožoval, jestli se s ním rozvedu, že se zabije. A tahle pětatřicetiletá holka na mě kouká a říká: No a co? Alespoň o jednoho lempla míň. Já odcházela, tekly mi slzy, smála jsem se a opakovala si: O jednoho lempla míň!

Tohle by ti mohla říct kamarádka, ale ona jako psycholožka by ti neměla dávat přímo rady, ona tě může přivést k tomu, aby ses sama rozhodla.

Ano, abych se sama rozhodla, ale já z toho pochopila, že se už asi tak naštvála, když mě viděla a slyšela, tak řekla – no a co, o jednoho lempla míň. Celý život si budu tu větu pamatovat. Já tehdy na ni vytřeštila oči a cítila jsem, že ze mě sejmula pocit viny.

Co si přeješ teď?

Pevně doufám, že se ještě v mém životě nějaký chlap objeví, i když vím, že si dneska už nemůžu zase tak vybírat. Ale už bych nešla k nikomu bydlet, vždycky si už chci zachovat svoje soukromí. Jednou dvakrát týdně se sejít, udělat si hezký večer, jít do divadla, popovídat si, poradit si navzájem. Ale už nikdy nechci sama táhnout starosti společného života.

Nevím, byla jsem statečná, nebo zbabělá?

Adéla

ADÉLA (38 let)
sociální pracovnice
tři děti
rozvedená

Moje nejzazší vzpomínky jsou z mých tří let, když jsem byla v dětském domově. Jsou to takové momentky – sedíme na koberci, vychovatelé nám rozdávají oblečení. Nebo mě zavrou do komory a já tam sedím celý den potmě. Nebo mě vážou k posteli, abych nemohla běhat. Pamatuju si na dvě rodiny, které mě chtěly adoptovat a pak mě pokaždé vrátily. Já na to reagovala tím, že jsem hlavou rozbíjela skla v oknech. Do pěti let jsem nemluvila, tak mi přišli diagnózu – mentálně retardovaná, nevzdělatelná. A když mě v sedmi letech adoptovala třetí rodina, základku jsme udělala s významáním a díky svým novým rodičům jsem udělala i gympl.

Máš sourozence?

Vím, že mám o rok starší sestru, která žije ve Švýcarsku. V životě jsme se nesetkaly, ale několikrát jsme spolu mluvily po telefonu. Mám taky mladšího bratra, který si mě jednou sám našel a navštívil mě. A moje nevlastní sestra, dcera mých adoptivních rodičů, pro mě vždycky byla vzorem, milovala jsem ji. Po smrti rodičů mi dala jasně najevo, že pro ni nejsem sestra. Je mi to líto, měla jsem ji moc ráda a chybí mi. V době, kdy jsem skončila na ulici, jsem ji prosila o pomoc, ale nehnula pro mě prstem.

A pokrevní rodiče znáš?

Moje matka je Češka, otec Rom. Matka je hluchoněmá, nikdy jsem ji neviděla. Když jsem se narodila, měla už doma roční dítě a můj otec byl ve vězení. Byla na všechno sama, neslyšela, neuměla se domluvit. Za to, že mě dala do kojeneckého ústavu, jí děkuju, protože jsem dostala životní šanci dostat se dál. Otec se mi poprvé ozval v mých sedmácti letech a víckrát už ho vidět nemusím. Je to pro mě cizí člověk.

Proč jsi do pěti let nemluvila?

Třeba nebylo co, člověk neví.

A jak jsi mohla začít najednou mluvit a hned jít do školy?

To je práce mého adoptivního otce, který se mi hodně věnoval a nevzdával to. Šel dřív do důchodu, protože byl vojenský pilot, a taky byl za války v koncentráku. Pamatuju si na první den, kdy si mě vzali domů. Měli velkého vlčáka a já začala ječet, museli mě dát na stůl, aby ten pes na mě nedosáhl. Ale druhý den jsem s ním už byla v boudě a povi-

dala si s ním. Možná to byl počátek mého pozdějšího povolání terénní sociální pracovnice. Zvířata mi nikdy neublížila. Lidi ano.

Jaký jsi měla pocit, když jsi do nové rodiny poprvé přišla?

Cítila jsem k nim nedůvěru. Prý jsem je oslovovala pane a paní.

Oni ti neřekli, že jim máš říkat mámo a táto?

To mi řekli, ale já to nerespektovala, protože mám tvrdou hlavu. Prý jsem tátovi řekla, že ho tak budu oslovovat, až napadne první sníh, a dodržela jsem to. Ale s mámou jsem blízký vztah neměla nikdy. Byla nervní, hysterická alkoholička. Když jsem šla do první třídy, chtěla, abych si vzala sukni, ale táta mě vrazil do riflí. Ruply jí nervy, začala křičet, vyhrožovala, že mě vrátí do děčáku.

Tuhle hrozbu, že tě vrátí do děčáku, jsi cítila víckrát?

Cítila, a proto byla mezi mnou a matkou velká prohlubeň. Já ji respektovala, že se o mě stará, ale to bylo všechno. Vztah to žádný nebyl.

Myslíš, že ten děčák a vůbec tvoje dětství způsobilo, žeš neměla moc sebevědomí?

Já nemám sebevědomí dodneška.

Ale o sebevědomí se musí člověk sám rvát.

Přesně tak, každý den. V tom mi před třemi lety pomohl pobyt na psychoterapeutickém oddělení v Kroměříži.

Proč jsi tam byla?

Pokusila jsem se o sebevraždu. Byla jsem v Kroměříži šest týdnů a pomohli mi hledat sebe samu. Pro mě bylo těžké otevírat se lidem.

Řekni mi nejdřív o svém mládí..

Šťastné dětství pro mě začalo v sedmi letech a rychle skončilo v sedmnácti, když můj adoptivní tatínek umřel. Na dětský domov jsem se dobře pamatovala, takže mi nikdo z těch dobráků, kterých se najde vždycky dost, nemohl ublížit otázkou: Víš, že jsi z děcáku? Na základce mě třídní učitelka chtěla dostat do zvláštní školy, ale protože jsem měla vyznamenání, nepodařilo se jí to. Tatínek mě učil základní věci, jako rozeznávat barvy, kytky a zvířata. Později mi povídal o útrapách v koncentračním táboře v Sachsenhausenu, kde mu E. F. Burian zachránil život. Tatínek se tam dostal proto, že jako předválečný vojenský pilot utíkal ke své letce do Anglie. Málokdy mluvil o svých pocitech, a proto mě taky učil nedávat je na sobě znát – ani ty pozitivní, ani ty negativní. To mi později pomohlo přežít manželství. Dneska se učím o svých pocitech mluvit, nedusit je v sobě, ale jde mi to ztuha. Když mi bylo sedmnáct, viděla jsem svého tátu umřít. Dostal infarkt, dávala jsem mu první pomoc, ale byl okamžitě mrtvý. Matka pak pila ještě víc. A v alkoholickém opojení mi vždycky říkala, že jsem přivandrovalec, že jsem taková a maková, takže jsem dělala čtvrtý ročník gymplu a maturitu na ulici. To bylo za komunismu.

Jak na ulici?

No doslova na ulici.

Bydlelas po kamarádkách?

Po známých. V té době jsem dělala brigádu v továrně a tam jsem se seznámila se svým budoucím manželem. Neznali jsme se dlouho, asi rok, a vzali jsme se proto, abych nebydlela na ulici. Tehdy jsem myslela jen na to, abych měla zajištěnou existenci, nepřemýšlela jsem dál.

O kolik byl starší?

O šestnácti lety. On byl Čech.

Bylas zamilovaná?

Ne, ne.

A on?

To nevím. První rok po svatbě se jakžtakž držel, ale pak začal hodně pít. Bydleli jsme u jeho rodičů. Když moje matka umírala, nesměla jsem za ní jít, nesměla jsem se bavit se svými kamarádkami z dětství. Musela jsem se věnovat jenom jemu, dítěti a domácnosti. Ať jsem udělala cokoliv, všechno bylo špatně.

A tys přijala ty záказы?

Víš, Olgo, matka umřela půl roku po mé svatbě, to byly dítěti tři měsíce a já v tom městě byla úplně sama, bez zázemí, bez rodiny, bez nikoho. Tak jsem všechno vydržela. Nevím, jestli to byla statečnost, nebo zbabělost.

On tě bil, když byl opilej?

Později i když byl střízlivej. Vadilo mu na mně všechno, kdo chce psa bít, hůl si najde.

Vzpomeneš si, jaký měl k tomu třeba důvod?

Konkrétní důvody byly celý den po ruce. Myslím, že nemohl strávit to, že mě nezkroutil, že mě nedostal na kolena, že jsem byla vlastně samostatná. Asi to byl jeho komplex méněcennosti. Já měla gympl, on byl slévač. Takže pro něj ti, co mají maturitu, jsou kurvy a můžou za sametovou revoluci. On byl komunista. Slyšela jsem, že jsem neštěstí jeho života, že jsem mu zkazila život, že se mu všichni posmívají.

Když tě mlátil, co sis myslela, jak jsi to snášela a proč tak dlouho?

I když mě bil, hřbet jsem před ním neohnula. Dávala jsem mu najevo, že se ho nebojím, ale ve skutečnosti jsem z něj měla strach. Někdy jsem si myslela, že ta jediná špatná jsem opravdu já. Kolikrát jsem se musela držet, aby u mě nedošlo ke zkratu, protože jsem třeba v ruce držela nůž a měla jsem strach, abych ho nezabila. Co bych tím vyřešila? Šla bych si sednout. A co děti? A potom – nemohla bych žít s vědomím, že jsem zabila člověka. I když on nebyl člověk.

Bil i děti?

Bil i děti. Když bil mě, pokoušely se mě chránit a byly zbitý taky. Tak jsem na ně křičela, ať zalezou. Děti už dopředu vycítily jeho náladu a začaly se samy schovávat v domě nebo v psi boudě u sousedů. On je používal jenom na práci, nedovolil jim třeba hrát si na zahradě, ale povolil jim pracovat. Když jim bylo kolem šesti let, musely třeba složit dvacet metrů uhlí, a kdyby to nestihly v jednom dni, byl by malér. Byly v takovém psychickém stavu, že se těšily i na pobyt v nemocnici.

Když jsi bydlela u jeho rodičů, tak ti to museli vidět, ne?

Dělali, že to nevidí, synáček mohl všechno.

Mělas malé děti a hospodářství. Jak vypadal tvůj den?

Mě vzbudil Ajax, vlčák, přesně v šest hodin. Šla jsem ho potichu vyvenčit, abych nevzbudila žraloka Honzu, protože ten, jak otevřel oko, chtěl jíst. Takže skočit do pekárny, honem udělat snídani, připravit svačiny do školy. Vypravit děti do školy, dát nažrat zvířatům, podívat se na zahradu, co je třeba zřýt, vytrhat plevel, vyklidit koze hnůj, vyklidit králíkům a dát jim trávu, husám a kachnám kopřivy, stihnout oběd, protože pán přišel přesně ve dvanáct a oběd musel být na stole.

On chodil domů na oběd, a ne v práci?

No jo, měl to blízko a byla to vlastně kontrola, abych tu náhodou neměla nějakýho chlapa. Když odešel, umyla jsem nádobí, vyprala a pověsila prádlo. Když přišly děti ze školy, najedly se a já s nimi honem dělala úkoly, než přijde manžel, aby byl klid. Pak zase pracovat na zahradě, znovu nakrmit zvířata, uvařit teplou večeři, vykoupat a uložit děti, vyprat, vyžehlit, být po vůli, šít do noci pro děti a známé a pak spát. Když byly děti nemocné a braly antibiotika, stalo se, že jsem nespala několik nocí za sebou. Hlavně jsme, děti a já, nesměly manžela rušit.

Aby tatínek neviděl nějaké problémy?

Přesně tak. Když byl nemocný a byl doma, tak jsme se musely učit v zadním pokoji, kde nebylo teplo, v zimě tam bylo jenom deset stupňů. Musely jsme tam mrznout, aby ho děti nerušily, kdyby se náhodou mezi sebou hádaly nebo praly, protože to ho rozčilovalo. On se vůbec na výchově dětí

nepodílel, protože děti pro něj byly něco podřadného. Nesměla jsem jim číst před spaním pohádky, protože jsem se v té době musela věnovat jemu, abych uspokojila jeho biologickou potřebu. To byla moje manželská povinnost.

Děti ho zřejmě moc nezajímaly...

On se o děti nestaral A když něco provedly, řekl, že jsem je neohlídala, protože jsem s někým někde souložila, že si беру chlapy do baráku, že mě jeho kamarádi viděli. Když jsem zjistila včas, že děti něco provedly, vzala jsem to na sebe. Jednou si mě zavolala učitelka a ukázala mi Honzův sešit, do kterého napsal – Úča je pýča s tvrdým y. Musela jsem se tomu smát, říkala jsem, to je klukovina, ale dostal dvojku z chování. Přišla jsem domů a ptám se, Honzo, co bylo v tom sešitě? On zalezl pod stůl a já mu říkám, vylez. Jak jsi mohl napsat tvrdé y, vždyť píča není ve vyjmenovaných slovech! Ale manžel se to nesměl dozvědět. Když měly děti zdravotní problémy, vůbec ho to nezajímalo. Maruška měla problémy s ledvinami, tak jsme jezdily do města k lékařce. Dokud lékařka byla žena, šlo to. Když si dceru lékařsky přebral její kolega, můj spolužák z gymplu, bylo zle. Vyjžděly jsme v šest ráno a v deset jsme musely být zpátky. Já lítala po městě, abychom stihly odběry, děcko za mnou vlálo jako prapor. Doktor byl informovaný, že nás musí vzít jako první, abychom stihly autobus v půl desáté. Nedejbože, abychom přijely o deset minut později. Nedejbože, abych přišla z nákupu o pět minut později. Bylo zle.

A co dělal on, kromě toho, že chodil do práce?

Přišel z práce, najedl se, šel do hospody, to měl pár metrů od domu, pak přišel z hospody, udělal dusno a šel si lehnout, pokud tedy nevyžadoval sex.

Dělal něco v hospodářství?

Nedělal nic. Proč by dělal, když je hlava rodiny a chodí do práce, že jo?

Kolik ti dával peněz?

Výplatu mi dal třeba celou, ale co toho pak vytahal do hospody! Když jsem ho prosila, nechod tam, utratíš peníze, bylo zle. On si z té kasy vzal kdykoliv jakoukoliv částku. A když jsem chtěla dětem koupit zimní boty, tak řval, že je nepotřebujou, že jim ty loňský ještě stačí. Na svých dětech šetřil moc, nedopřál jim ani hračky. Manžel propil denně v hospodě dvě stě tři sta korun. Jestli máme co jíst, ho absolutně nezajímalo, a pokud jsme finančně nevystačili, mohla jsem za to já. Práci měl dobrou, kdyby makal, byl placený dobře. Ale on byl pořád nemocný s kolenem, nechtělo se mu dělat.

V kolik jsi chodila spát?

V jedenáct, ve dvanáct.

A on po tobě, unavené po celodenní šichtě, ještě vyžadoval sex?

Nedejbože, když jsem dostala menstruaci a řekla mu ne! To bylo zle. Já si dovolila dostat menstruaci zrovna v době, kdy se mu to nehodilo! Začal vyřvávat, že jsem kurva, že jsem děvka a že patříme do plynu. Vyřval se tak dvě hodinky a šel spát.

A když jsi tu menstruaci neměla?

Tak jsem musela jít.

Co jsi cítila, když tě znásilňoval?

Pokaždé jsem to musela podstoupit, protože kdybych to neudělala, vybil by si vztek na dětech. Musela jsem držet tak dlouho, než došel k orgasmu, koukala do stropu, byla to pro mě věčnost. Musela jsem myslet na něco jiného, ale přesto jsem se cítila jako rohožka, jako použitý zboží, jako že jsem nic.

Když ti zakazoval jít za nemocnou matkou, jít za kamarádkami, přikazoval ti, jak se máš oblékat, bál se, abys mu nebyla nevěrná?

On mi kontroloval i spodní prádlo, jestli není moc vyzývavý. A přestože jsem se na žádného chlapa ani nepodívala, slyšela jsem den co den, že jsem děvka, že jsem kurva.

Řeklas mu na to něco?

Ne. Protože kdybych něco řekla, zbil by mě. Já nesměla jít ani na svou vlastní zahradu v šortkách, v tričku s krátkým rukávem, natož abych tam šla v plavkách.

Myslíš, že měl nějaký ženský?

Jo, to měl.

Čtrnáct let takového psychického a fyzického teroru se na tobě muselo nějak projevit. Divím se, že jsi klidná a veselá.

Byl to strašnej záhul. Psycholožka mi tehdy říkala, že se diví, že nejsem alkoholička nebo nemám někde nějakou bokovku. Ale já žila svým vlastním vnitřním životem. Hodně mi pomáhaly vzpomínky na dětství s tátou. Co mi zbývalo než černej humor? Víš, co jsem se naučila? Hledat něco dobrého v tom špatném. Naučila jsem se poradit si sama v každé situaci, naučila jsem se skromnosti a schopnosti přežít.

Tys žila ve věčném ohrožení...

V permanentním stresu. Když se blížila druhá hodina, kdy mu skončila šichta, s hrůzou jsem čekala, až uslyším bouchnutí brány a říkala si – už to začíná. Takhle to šlo den co den. Nedejbože, aby byl nemocný, a to on byl každou chvíli, to jsme si vůbec neodpočinuli. On byl věčně doma, já už nebyla schopná ani v klidu umýt nádobí, uvařit, protože jsem se bála, že něco udělám špatně. Bála jsem se, že když vyperu a půjdu všet prádlo na zahradu, bude mít řeči, že se vy-stavuju chlapům. Nejhorší byly Vánoce a jeho dovolená. To jsem žila ve stresu den co den, neměla jsem šanci odpočinut si. Děti měly zkažené prázdniny. To už jim nikdo nevrátí.

Dal ti někdy nějaký dárek?

Ne, proč? Proč by to dělal?

K narozeninám, k Vánocům...

Ne, ne, ne.

Jak jsi dělala Vánoce dětem?

Známým jsem šila načerno a z těch peněz jsem koupila dětem dárky. On nikomu nic nedával.

Když si dětí nevíšimal, tak je vlastně ani netrestal...

Srabi se vždycky vyžívají v tom, že týrají slabší. On jim nadával, děti neměly žádné sebevědomí. Když Honzík nosil ze školy trojky čtyřky, bál se a brečel. Táta se mu pak podíval do žákovský, a ne že by ho mlátil, ale řval na něj – jsi kripl, jsi debil, nic z tebe nebude, skončíš v kriminále. A holce řekl, že stejně bude šlapat chodník.

Takhle povzbuzoval své děti?

A když se děti mezi sebou rvaly třeba o pastelku, chytil ho rapl a všem třem rozbil pěsti pusy a hodil je na zeď. Když zlobily, zavřel je do pokoje, kde musely být celý den, zakázal jim oběd a večeři. Pochopitelně, když usnul, tak jsme to řešili jinak, že?

Muselas trpět, když je tak surově mlátil...

Na fyzickou bolest jsem si zvykla, ale ta psychická se někdy nedala vydržet. Bolest dětí mě tížila, ale věděla jsem, že to přes koleno nezlomím, musela jsem být diplomat. Pokud to šlo, brala jsem všechny průšvihy dětí na sebe, takže mě zmlátíl místo nich. Ale někdy to nešlo. Když byly Káče čtyři roky, probrečela noc, že ji bolí záda. On ji tehdy strašně ztřískal, ať drží hubu, že chce spát, protože chodí do práce. Druhý den jsem s ní šla k doktorce, Katka měla náběh na oboustranný zápal plic. Doktorka viděla ty modřiny, tak jsme to nahlásily na policii. Tehdy jsem mu jasně řekla – ještě sáhneš na děti a půjdeš před soud. On začal pořvávat, že doktorka je pitomá, jak může poznat zápal plic.

Mělas z jeho bití někdy zdravotní problémy?

Jednou za mnou přišla na návštěvu spolužačka. On byl, bohužel, doma, byl zase nemocný. Já ji nemohla pozvat dál a mluvila jsem s ní na chodníku. On se naštvál, přišel si pro mě, tehdy jsem měla dlouhé vlasy a za ty vlasy mě táhl přes celý dvůr domů. Děti byly tehdy doma, protože byly taky nemocné. On mě v kuchyni začal třískat pažbou, do obličjeje, do hlavy. Pak jsem upadla, kopal mě do obličjeje, do břicha, do zad. Protože děti byly ten den doma, šla jsem to nahlásit až druhý den a říkám doktorovi – ale co já z toho budu mít,

když stejně nemám kam odejít. Policie ho bude vyšetřovat a bude to ještě horší.

Nechci tě jítřit, ale odhadneš, jak často tě mlátil?

To se nedá spočítat. Týdně třikrát čtyřikrát. Vynásobeno čtrnácti lety. Když dnes jdu jako sociální pracovnice do nebezpečného terénu a slyším – nechod tam, dostaneš přes hubu, říkám – tak mi daj přes hubu, pro mě nic novýho.

A bylas někdy vážně zdravotně poškozená?

Břicho, vnitřek jsem měla pomlácenej. Chodila jsem s tím půl roku k doktorce.

A když jsi byla těhotná, tak tě taky mlátil?

Taky.

Jaké jsi měla porody?

První porod byl těžký, trval patnáct hodin, holku museli křísit. Kluk se narodil nedonošený, toho mi ani neukázali, měl dvě kila a zhubl na kilo sedmdesát. Na nedonošeneckém oddělení v Hradci mi řekli, ať se radši neptám na jeho stav, že mi zatím nemůžou nic říct. Po měsíci mi zavolali, abych přijela a byla tam s ním. Krmili ho nosní sondou, nepřibíral, měl silnou žloutenku.

Tys rodila předčasně?

Předčasně. Katku v osmém, Honzu v sedmém měsíci. Já byla fyzicky sedřená. Ještě než jsem se vdala, naši měli hospodářství a já všechno dělala sama s tátou. A potom manžel si poručil králíky, kozu, slepice, husy, kachny. A já kolem toho lítala jak blbec. Sekala jsem sama velkou louku, sušila

seno, vázala, on to nemohl dělat, protože byl vždycky nemocnej chudák na neschopence. Honila jsem se, každý den vařila oběd a večeři, sem tam se někdy vyvztekal, když nebylo po jeho, a hodil jídlo přímo na strop. Nebo bafnul televizi a třískl s ní o zem.

Takže ty, když jsi byla slabá gynekologicky, měla bys vlastně v těhotenství ležet...

Měla jsem ležet, ale to se nedalo dodržet. Kdo by obstarával domácnost, zvířectvo, děti?

A potom jsi měla ještě jedno dítě?

Maruška se narodila jenom o dva týdny dřív, jediná z mých dětí byla donošená, protože jsem byla zašitá a hlídalo se to. Já měla být zašitá od prvního dítěte. A jednou ráno, už v nemocnici, mi otekla plodová voda a říkám to sestře, ona – to je dobrý. Byla vizita, já zakousnutá do deky, kontrakce po dvou minutách. Primář řekl, to ještě není k porodu. Já říkám sestře, já už to neudržím, ona mě posadila na křeslo a holka byla během tří minut venku. K tomu mě chytla páteř, dávali mi kyslíkovou bombu a doktor na mě ještě řval. Na rentgenu zjistili, že to mám s páteří špatný a doktor se mi pak přišel omluvit.

Kdybys měla soudit mužské plémě podle svého manžela, a on je zástupcem těch machos a alkoholiků, musela by sis říct...

...že to nejsou lidi. Ale já dávala vinu sama sobě. Myslela jsem si, když se tak chová, že si za to můžu sama. Ten jeho teror začal už před tím, než se mi narodilo první dítě.

A byla jsi na nějakém potratu?

Byla jsem pak na dalších sedmi potratech. Vždycky křičel, že dítě není jeho. A při rozvodu se děti zřekl, že to nejsou jeho děti.

Když jsi měla první dítě a věděla, jaký manžel je, bylo by snazší vzít jedno dítě a odejít...

Myslela jsem na to, prosila jsem sociálku, nikdy mi ale nepomohli. Tak kam jsem měla jít? Neměla jsem kamarádky, rodinu, byla jsem izolovaná. Byla jsem úplně v moci manžela.

Když jsi šla na potraty, jak ses cítila?

Šla jsem tam s tím, že zabívám život a že s tím vědomím budu žít celý život. Na druhou stranu jsem věděla, že je lepší, když se to dítě nenarodí do takové rodiny. Jednou jsem na interrupci zkolabovala a byla na druhém břehu, prožila jsem klinickou smrt.

Jaké to bylo?

Bylo mi báječně. Opravdu jsem šla tím tunelem, viděla světlo, ten bezbolestný pocit bezstarostnosti byl nádherný. Akorát můj adoptivní tatínek mi udělal čáru přes rozpočet. Tehdy už byl po smrti a já ho tam viděla. Zeptal se mě, jestli jsem dodělala školu. A pak mi řekl, že můj čas ještě nenastal, že mám tři děti a musím se vrátit zpátky. Po těch sedmi potratech jsem byla znovu v jiném stavu, čekala jsem dvojčata, nechtěli mi už udělat interrupci a já se s tím smířila. Ale ve třetím měsíci jsem samovolně potratila. Sušila jsem seno na louce rozměru fotbalového hřiště, on to nechtěl dělat, tak jsem musela já. Když jsem přišla domů, začala jsem krváčet.

Manžel řekl, že ho to nezajímá, tak jsem se doplazila do špitálu a pak už si jenom pamatuju, že jsem se probouzela z narkózy.

Ten samovolný potrat jsi měla asi kvůli fyzické námaze v těhotenství...

No, a předtím ty potraty, dělohu jsem měla slabou, takže jsem se domluvila s gynekoložkou, že mi udělá sterilizaci.

Kolik ti bylo let?

Osmadvacet.

To bylo brzy...

Sterilizace se za komunistů mohla dělat od pětácti let ženy. A já se rozhodla sama, že na ni půjdu, protože on chtěl čtvrté dítě.

Proč?

Kvůli penězům. Kvůli přídavkům. Jestli chodím na potraty, ho nezajímalo.

Proč jsi nebrala hormonální antikoncepci?

Protože jsem nesměla, já měla po žloutence zasažená játra. Danu jsem taky nemohla mít, protože jsem trpěla zánehy. Takže jediná možná antikoncepce byl kondom a to on nechtěl. On nakonec nevěděl, že jsem sterilizovaná, protože jsem šla na operaci nádoru na ledvině a vzalo se to při jednom.

A věděla jsi, že když na tu sterilizaci jdeš, že se vlastně ochuzuješ o alternativu mít dítě ještě s jiným mužem? Že sis zavřela dveře...

Já na to nemyslela, pro mě bylo důležitý, abych se zachránila od potratů. Doktorka mi řekla – ještě pár narkóz a je po vás! Vždyť já měla za život deset narkóz. A špatně jsem je snášela.

Po sterilizaci normálně menstruješ?

Pořád. Jenom se zabrání otěhotnění.

Znásilňování, porody, potraty. Jaký jsi měla vlastně postoj k sexu, když jsi svého muže nemilovala?

Sex mi nic neříkal. Měla jsem k němu odpor.

A proto si dnes nechceš dovolit jít do vztahu s mužem?

Mně dodneška vadí, když na mě chlap sáhne, mně to vadí.

Když jsi měla k sexu odpor, nemohlas mít asi orgasmus?

Ne, nikdy. On uspokojil svou potřebu a tím to zhaslo. On mohl klidně pětkrát denně. Třeba před dětmi, to mu nevadilo.

Co jsi dělala, když tam byly děti?

Děti byly už tak naučený, že odešly. Ale nejhorší bylo, že poslední dva roky před nimi onanoval. Když jsem viděla, že se k tomu chystá, řekla jsem, jdeme vedle, tam jsem měla šicí stroj, šila jsem a byly jsme tam zavřeny. Časem jsem se začala bát, aby naše dvě dcery nezačal sexuálně obtěžovat. V tom případě bych se nerozmýšlela a zabila bych ho na místě.

Ty víš, že jsi poničená tímhle chlapem a žeš kvůli němu nepoznala ani lásku, ani rozkoš...

Mně toho není líto, protože nevím, co vlastně sex obnáší. Já jsem to nepoznala. Jestli to někdy poznám, bude to průser.

Jaks mohla tak dlouho vydržet takový nelidský život?

Já nevím, já nevím. Ale pak se stalo, že mě v roce 1997 srazilo auto, dva měsíce jsem byla ve špitále se zlomeninou obratle. Člověk je upoutaný na lůžko, kouká do stropu a na něm si všechno promítá, všechny ty roky...

Mělas tři děti. Kolik let manželství jsi měla za sebou?

Třináct let manželství.

Na co jsi v té nemocnici přišla?

Že takový život nemá vůbec smysl. Víš, co to je, být jednou sama se sebou, klást si otázky a pravdivě si na ně odpovídat? Když jsem chodila s dětmi tajně do pedagogicko-psychologické poradny, řekli mi tam, že jsou psychicky narušené. Tak jsem se rozhodla, že mu dám ještě půl roku šanci.

Tys mu dala vždycky šanci...

Dala jsem mu vždycky šanci.

Kolikrát?

To se nedá spočítat. Mnohokrát. Sliboval a vždycky měsíc sekal latinu a pak se to rozjelo nanovo.

Ale v té nemocnici se v tobě něco zlomilo...

Přemýšlela jsem o tom, jaký bude mít význam, když v tom manželství zůstanu, co z toho děti budou mít? Kdyby

se aspoň k dětem choval jako správný otec, byla bych ochotná vydržet to do jejich plnoletosti. Ale když se týráni dětí opakovalo, tak jsem si řekla – dost! Pořád jsem vlastně váhala, chtěla jsem, aby děti měly rodinu, aby měly tátu, aby měly živitele. Šla jsem na sociální odbor, aby mi pomohli. Řekli – rozved'te se. A já na to – když podám žádost o rozvod, potřebuju někde bydlet, jinak mě z domu vynesou nohama napřed. Ale oni mi absolutně nepomohli.

A jakým způsobem jsi nakonec odešla?

Díky paní Krausové z pedagogicko-psychologické poradny, která spolupracovala s Fondem ohrožených dětí. Umožnila nám na tři měsíce odjet do Košťan v severozápadních Čechách, kde jsem podala žádost o rozvod. Pak jsme odjely do azylového domu pro matky s dětmi. V té době pořád probíhal rozvod. Moje děti podaly přes Fond ohrožených dětí trestní oznámení na svého otce. Ředitelka toho azylového domu se mi pak pomstila za to, že jsem se nenechala manipulovat, že mě nemohla převychovat k obrazu svému. Když jsem byla tři dny ve špitále kvůli nemocné slinivce, obvinila mě z fyzického týrání syna a nechala děti odvézt do děčáku. A já skončila na ulici.

Tys týrala syna? A ona to viděla?

Ne. Honza se porval s klukama, navzájem se škrtili a on měl na krku rýhu. A ona nahlásila, že jsem mu to udělala já.

Ona řekla, žeš ho škrtila ty?

Přesně tak. A já byla bezmocná. Prostě mě chtěla dostat pryč.

A to je sociální pracovnice...

Já na to mám jiný termín – sociální svině. Víš, jak to chodí? Klient nemá nikdy pravdu a sociální pracovník ji má vždycky. Když je to slušnej normální člověk, tak je to klika, a když je to svině, tak jsou všechny zákony na draka, nemají smysl.

Jak jsi na to reagovala?

Když odváželi děti do děčáku, měla jsem strach sama ze sebe, abych tu ženskou neshodila ze schodů.

Oni je odváželi do děčáku násilím?

Dětem řekli, že jedou na letní tábor. To je jako kdyby Židům, které odváželi do Osvětimi, řekli, že jedou na dovolenou. To je krutý, sprostý a nelidský. Moje děti k té ředitelce dodnes cítí nenávisť. Mě donutili, abych podepsala dobrovolný pobyt dětí v děčáku, kde budou dva týdny, já se dám zdravotně do kupy a děti se vrátí. Dětem řekli to samé. Jenže já nevěděla, jaký na mě napsali posudek. Za týden jsem měla soud a najednou slyším, že fyzicky týrám děti a nejsem schopná se o ně postarat. Vedle mě seděla právnička a já jí říkám, s prominutím, ty vole, oni mě ještě zavrou! Musím říct, že soudkyně byla solidní a vyzvala mě, abych k tomu řekla svoje. Rozhodla, že děti nechají prošetřit psychologem a já dodržela úmluvu, že za nimi do té doby nepojedu a nebudu s nimi mluvit. Za dva týdny bylo další jednání, četli posudek psychologa, že se o děti starám řádně, že rýhu na krku jsem mu neudělala a uznali, že děti vzali do děčáku neoprávněně. Jenže já už byla na ulici a město mi nabídlo, že můžu měsíc bydlet v buňce u koupaliště, což moji situaci absolutně neřešilo. Odmítla jsem to, v mém baráku po rodičích pořád bydlel manžel, který ten dům úplně zdevastoval. Odmítl se vy-

stěhovat, a když jsem tam přišla po roce, barák byl zničený. Měl tam zavřené dva psy, kteří tam káleli. Nevětral – mokro, plíseň, černo. Vybydleno. A ta ředitelka azyláku řekla, že za to můžu já, protože jsem tam rok nebydlela. A já přitom od-tamtud musela utéct, aby mě nezabil. Chápeš to?

Co ta osoba proti tobě měla?

Nenáviděla mě, protože jsem byla schopná spolubydlícím – těm matkám – napsat žádosti o prodloužení pobytu. Seděla jsem věčně v tom baráku, šila jsem ženským zadarmo, nechodila do hospody. Můj jediný hřích byl, že kouřím. Tahle lidumilka byla věřící dáma, matka sedmi dětí. Křesťanka s křesťanskou láskou, sociální pracovnice. Asi bylo proti jejímu křesťanskému přesvědčení, že jsem nebyla tupá ovce a nakonec se dokázala vzepřít manželovi.

Jak dlouho byly děti v dětském domově?

Jsou tam dodnes. Už jsou to čtyři roky. Mně nezbyvalo nic jiného, než je tam nechat, přece je nebudu vláčet po ulicích nebo po nějakých brlozích! Tam mají ubytování, stravu, školu. Musím ti říct, že to bylo nejtěžší rozhodnutí v mém životě, které jsem musela udělat v zájmu svých dětí.

Ale nemají rodinu...

Ta vazba s dětmi se částečně zpřetrhá, ale já musela myslet na jejich základní pohodlí. Proto jsem k té ústavní výchově dala souhlas.

Jak často jsi za nimi jezdila?

Každý měsíc, to jsem byla tenkrát na ulici. Dělal jsem načerno v pizzerii, abych za sedmnáct hodin denně vydělala

tři sta korun a mohla jet dvě stě kilometrů za dětmi. Pak se mi podařilo náš barák prodat. Já ho měla dohromady s nevlastní sestrou. Prodala jsem ho za směšnou částku dvě stě tisíc, zaplatila poplatky, dluhy, co udělal manžel na elektrice, na vodě, takže za těch pár korun, co mi zůstalo, jsem si nemohla zaplatit ani podnájem. Zůstala jsem na ulici, neměla jsem ani nárok na podporu, protože mi počítali příjem z prodeje baráku, ale mně z toho nezůstalo nic. Nikoho nezajímá, že zaplatíš dluhy po manželovi. Tak jsem si naplánovala cestu pod kamion. Skočím, konec. Ale znala mě jedna sociální pracovnice, která mě dokopala k psychologce. Ta se mnou rozebírala mou situaci a řekla, když s tím budu souhlasit, že mi zajistí pobyt v Kroměříži. Já říkala, dělejte si se mnou, co chcete, mně je to šumafuk. Když jsem přijela do Kroměříže, vidím tam areál plný bláznů, vybavený jako dětský domov. Týden jsem s doktory nemluvila, oni už to chtěli vzdát, ale protože nás tam bylo víc, rozebírali jsme svoje životy a já viděla, že nejsem jediná v bezvýchodné situaci, tak jsem začala komunikovat. Z toho pobytu čerpám dodnes.

Kolik bylo dětem, když je odvezli do děčáku?

Katce čtrnáct, Honzovi třináct, Marušce dvanáct. Dala jsem si postupně žádost o byt ve třech městech v okolí. S podnájemy to bylo jasné, jakmile viděli, že mám trochu jinou barvu pleti, byl konec. Takhle to v našich končinách chodí. V naší zemi nemá obyčejný člověk v krizi šanci, nemá dovolání.

A byt jsi nedostala přesto, že to byla podmínka, abys mohla vzít svoje tři děti z děčáku do rodiny?

Ono je jednodušší, ale taky dražší šoupnut děti do děčáku. Ale jaké škody to na nich napáchá, to úředníky neza-

jímá. Chápeš to? Ty děti měly mě, já se o ně mohla kompletně starat, ale chyběla mi jedna jediná věc – byt. V našem státě, pokud nemáš nějaký ten milion na kontě, aby sis koupila vlastní byt, nemáš šanci. Musím říct, že jsem byla v depresi. To je slabý slovo, já měla pocit, že jsem jako matka selhala. Jediná cesta pro mě byla na onen svět. Dneska vím, že to bylo zoufalý a sobecký.

Bylas s dětmi někdy delší čas, třeba o prázdninách?

Když jsem je měla třeba o prázdninách měsíc u sebe, měla jsem nárok požádat o přídavky. Ale musela bych k tomu mít souhlas ředitele dětského domova. Ten mi řekl, že mi je nedá, že si tu částku strhne z dluhu, který jsem tam měla. Musela jsem totiž měsíčně platit ošetřovné na tři děti, to je dva a půl tisíce. Já tam za čtyři roky měla dluh asi sto tisíc. Podle zákona mám nárok na zproštění dluhu, když žiju pod životním minimem. A to já žila.

Kolik vlastně stát platí na jedno dítě v děčáku?

Na jedno dítě tak sedmnáct tisíc měsíčně. Pro stát je asi levnější ústavní výchova mých tří dětí, než kdyby mi zajistili byt, třeba na půjčku, kterou bych splácela. Ta nepružnost sociální sítě je neuvěřitelná. Městské úřady prodávají byty obálkovou metodou, azylové domy pro matky s dětmi jsou na tři měsíce až na rok. A to je na první čas, kdy žena uteče s dětmi od manžela, který ji týrá. Nemá pak šanci sehnat podnájem, protože to neutáhne finančně. A kdo si dneska vezme do bytu podnájemníka se třemi dětmi? Každý si chrání svůj majetek.

Jak tvým dětem v děcáku je?

Maruška, ta nejmladší, si žije svým vnitřním životem, je takovej flegmatik. Honza vzdoruje všemu a všem. Je hlída-nej, není svobodnej, tak to špatně nese.

Když děti prožily čtyři roky v děcáku, muselo to být pro tebe útrpný...

Ty čtyři roky tam jsou zbytečně a myslím, že to na nich zanechá následky na celý život. Tehdy, když je násilím odvezli, byly už dost velké, aby se jich zeptali na jejich názor, na to, jak se k nim jako matka chovám. Jejich věk to podle zákona umožňoval. Nikdo se jich neptal, ani bývalý opatrovník, ani soudkyně. Rozhodlo se o nich bez nich.

Jaký máš s nimi vztah dnes?

Nejstarší dcera, které je osmnáct, se mnou přerušila kontakt. A s těmi dvěma mladšími máme dobrý vztah. Jsme spolu tak často, jak nám dovolí podmínky, víme o sobě, můžeme si kdykoliv zavolat, a když mají nějaký problém, řešíme ho spolu. Oni vědí, že jsem nezavinila to, že jsou v děcáku. Jsme spolu o prázdninách, v každém volnu a oni se ode mne nehnou na krok, chtějí mě mít pro sebe, a když někdo přijde na návštěvu, vnímají ho jako vetřelce. Tím, že mě jenom navštěvují a že nemám svůj byt, jsem pořád takhle nepřírozně vázaná a nežiju svůj vlastní osobní život. Loni jsem byla v porotě festivalu Jeden svět a směla mít děti s sebou. Myslím, že když viděly filmy o utrpení ve světě, nesrovnatelné s tím naším rodinným, viděly, že na tom nejsme nejhůř, a to jim hodně pomohlo.

Jak dlouho ses s manželem rozváděla?

Dva roky. A během těch dvou let manžel seděl v mém

baráku a nedělal nic. U soudu jsme se několikrát sešli, jednou ho tam museli dovést. Myslel si, že na poslední chvíli stáhnu žádost o rozvod i trestní stíhání. Ale já to vydržela až do konce. Byl zažalovaný z paragrafu – psychické a fyzické týrání svěřené osoby, násilí proti skupině lidí a z rasismu.

I z rasismu?

No, protože jsme Cikáni a patříme do plynu. A protože to byl jeho první trestný čin, dostal jenom dva roky s podmínkou. Takže jedině kdyby mě zabil, šel by možná do lochu. Ale aspoň bych měla klid, to tejrání je horší.

Kdes brala sílu snášet to třináct let?

Musela jsem se starat o děti – to byla moje síla. A odejít jsem nemohla, neměla jsem kam. Děti musí jíst, musí někde spát. Já neměla kam jít. Věděla jsem, že to musím vydržet za každou cenu. A taky vím, že boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Nenávidělas ho?

Do dneška. Možná jsem schopna odpustit, ale nemůžu zapomenout.

Mělas jednoho muže, ale znáš i jiné, třeba od kamarádek a z práce. Co si o nich myslíš?

Nemůžu je házet do jednoho pytle, nemůžu. Mám pár dobrých přátel, kamarádů. Nebojím se mužů, беру je jako lidské bytosti, které mají svoji úlohu danou přírodou. A dnes si myslím, že svazek muže a ženy nemusí být manželství. Žena a muž se doplňují, nikdo není výš nebo níž. Ale po svých zkušenostech, kdybych měla mít hlubší vztah, tak asi couvnu ze strachu.

Nemůžeš si přece z jednoho psychopata udělat mužský mustr...

On mě považoval za svůj majetek, za něco nesvéprávného, méněcenného. Podle něj ženská patří jenom do postele a k plotně.

Klasický patriarcha...

Přesně tak, nedejbože, když má ženská vyšší vzdělání než on. Nebo když je šikovnější než on, protože já byla schopná třeba řezat motorovou pilou. Takže navíc ještě ta ješitnost.

Tys říkala, že nemůžeš zapomenout na to, jak ti manžel ubližoval celá ta léta, ale že lze odpustit. Myslíš, že jsi mu odpustila?

Možná jsem pochopila, proč to dělal, proč měl komplexy. Podílela se na tom hlavně jeho matka. Ale přesto neměl důvod a právo se takhle chovat. Takže neodpustila jsem, asi ne.

A jak ho matka vychovávala?

Ze tří dětí byl jako jediný syn strašně rozmazlovaný. Matka mu posluhovala, mohl si všechno dovolit. Pak měl úraz nohy, který matka zanedbala, teprve po roce šel na operaci, dali mu nohu do sádry a ta se pak zdeformovala. Z toho měl taky komplex méněcennosti. Po úrazu se s ním matka už nemohla chlubit, tak ho hodila přes palubu. Možná i to byl důvod, že se dal k hasičům a začal pít.

A jakého měl otce?

Jeho otec byl hodný, pracovitý člověk. S ním jsem si dobře rozuměla. Ale pokud byla tchyně, jeho manželka, doma, byl pod pantoflem, byl strašně mrňavej.

Takže matka, která rozmazlí synáčka, ho pak předhodí manželce...

A synáček si může dělat cokoli a snacha nemůže nic.

Tys musela mít s tchyní špatný vztah...

Respektovala jsem ji, protože to byla starší osoba. A to bylo všechno.

A poslouchala jsi ji jako tchyni, když jste bydleli v jednom baráku?

Ne, jedním uchem to šlo tam a druhým ven. Výchovu dětí jsem si vedla podle svého, takže mi do toho nemohla kecat. Ona to časem zjistila, takže jsem nebyla oblíbená, a šla po mně.

Jakou děláš práci?

Jsem sociální pracovnice a mám na starosti romsku komunitu. Vedu je k tomu, aby na sobě pracovali, aby byli soběstační a nepočítali pořád s tím, že se o ně stát postará.

Jak tě berou?

Respektují to, že jsem napůl Češka, napůl Romka, ale rychle vycítili, že mám myšlení Čechů.

Ty je musíš učit ryby chytat a ne jim je dávat..

Přesně tak. Ale oni jsou zvyklí z minulého režimu na výhody. A tenhle režim to dělá taky. Oni pořád křičí něco o diskriminaci Romů, ale mají jisté výhody a já pomalu vidím, že diskriminovaná je spíš česká populace. Fakt je, že Romové mají ztížený přístup k práci. Ale neobsloužit Roma v restauraci, to je diskriminace. Mně jde spíš o to, aby děcka chodily

do školy a tu školu udělaly. Ale to je především věc rodiny. Těžko chápou, že vzdělání jim dává šanci uspět v české společnosti.

Když se zamyslíš nad svou budoucností, jak si ji představuješ?

Chválabohu, mám práci. Snažím se ještě prodat nějaké pozemky, které jsme se sestrou zdědily. Chtěla bych si koupit vlastní byt nebo starší domek, stát na vlastních nohou a nespoléhat na stát, protože to bych se mohla bytu dočkat, až budu v důchodu. Víím, že svůj život mám jenom ve svých rukou.

Když si vzpomeneš na svůj život, co na něm bylo pěkné?

Pěkné zážitky jsem měla s adoptivním tátou, my spolu dokázali mlčet, dokázali jsme diskutovat o politice nebo o zemědělství. Důležité pro mě byly děti. Když se narodily, bylo mi jasné, že se jim budu věnovat jenom já, a co je naučím já, to budou umět a znát. Říká se, že když se narodí dítě, matka má okamžitě mateřský pud. Ale já koukala na to mrňavý bezbranný stvoření a ptala se – kdo ty vlastně jsi? Pro mě dítě byla osobnost, se kterou se budu seznamovat, které můžu poradit. Snížila jsem se do jejich výšky, byla jsem kamarádka, která s nimi diskutovala na jejich úrovni. Víím, že mě vždycky respektovaly.

Jaký mají vztah ke svému otci?

Víím, že třeba Honza, kdyby ho potkal, byl by schopen si na něm agresivně vybit všechny ty roky ponižování a ubližování. Proto do města, kde jejich otec bydlí, nejezdíme. Honza by ho dobil, víím, že kdyby ho vzal pěstí, že ho zabije, a zbytečně by si zkazil život.

A mluvíte o něm někdy?

Co nejmíň, co nejmíň, nechci mu ho připomínat, nechci vůbec, aby na něj myslel, snažím se, aby na toho člověka a na to, co bylo, zapomněl.

Ono to zapomínání je úlevné, na druhou stranu to může být jenom vytěšňování, protože v těch dětech to pořád zůstává...

Je to pro ně bolestný, protože to byl jejich vlastní otec. Honza se s tím dlouho nemohl smířit, Maruška je flegmatická, bere to tak, byl a už není, kašlu na něj. U Katky nevím.

Jak se cítíš jako žena?

V manželství jsem dělala matku i otce zároveň. A teď přicházím na to, že jsem ženská, a není to špatný. Táta mě učil, abych se s danou situací vyrovnala, abych ji vyřešila a nepřemýšlela, proč to tak je. Takže nedumám nad tím, že jsem žena a ne chlap. To nezměním.

Řekni mi, co si myslíš o závislosti mužů na ženách, když jsi ji sama pocítila?

Když je chlap normální, inteligentní a zjistí, že žena má v hlavě víc než on, tak ji využije, ale zároveň je na ní závislý. Ale pokud je ješitný a uvědomí si svou podřadnost, začne kolem sebe kopat. A to nejen v rodině, ale i v práci. Ješitný chlap je veledůležitý, a když zjistí, že ženská zmákně všechno a ještě něco navíc, je průser.

Jaký je dnes tvůj vztah s dětmi?

Náš vztah se upevnil. Děti pochopily, že nejsem jenom ta silná matka, která je bránila, ale že jsem i slabá, přestože

dělám všechno pro to, abychom byly pohromadě. Vědí taky, ať udělají jakýkoliv průšvih, že můžou zavolat a budeme to řešit. Před dvěma lety snědl Honza lysohlávky, byl z toho malér a ředitel děcáku ho vystrašil, že ho nebudu na Vánoce chtít domů. A já mu řekla – budu tě chtít, ať uděláš cokoliv, přijed' a budeme to řešit doma.

Myslíš, že k tobě děti mají i ochranářský vztah po tom všem, co doma viděly?

Asi mají. Ale v životě mě neviděly brečet. Nedají na mě dopustit.

Už umíš plakat?

Dlouho jsem nemohla. Teď už ano. Když jsem na Silvestra připravovala oběd, volali z Prahy, že umřela tátova sestra. To mě děti viděly poprvé brečet. Člověku se uleví, nejde pořád do nekonečna v sobě dusit trápení a všechno jenom snášet.

Ty jsi vlastně ještě nemilovala žádného muže...

Mám kamaráda Ivana. Vidáme se málo, ale rozumíme si.

Je to tvůj kamarád, nebo milý?

Zatím je to kamarád. Mám strach jít dál. Asi jsem zamilovaná, poprvé v životě ve svých osmatřiceti letech, a nevím, co s tím. Bojím se to sama sobě přiznat.

Když ten strach nepřekonáš, budeš pořád jako veverka v kleci...

Nechci zatím jít do žádného svazku, možná je to i moje ješitnost, když nemám kde být, ani rodinu nemám pohro-

madě. Já si nemůžu nikoho přivést do bytu, kde jsem v podnájmu, protože ten byt není můj. A taky cítím zodpovědnost za děti, nejsem zodpovědná jen za sebe. Nevím taky, jak by ho přijaly. Možná se bojím zbytečně.

Tomu jsem nikdy nerozuměla. Ptát se dětí, jestli smím mít partnera. Děti ti třeba řeknou – mami, netahej nám sem žádnýho chlapa. A za chvíli frknou z hnízda a ty zůstaneš sama.

Děti o něm vědí. Nic takového mi neřekly.

To by teprve bylo tragické, kdybys po tom příšerném životě pykala dál. Bez odvahy vykročit ani nezjistíš, že můžeš žít normální život jako člověk, jako žena.

Vím, že si tím strachem blokuju osobní život. Já jsem schopná žít jenom prací. Zatím mi to nedochází, zatím mi muž nechybí.

Ale to není celý život. Nežiješ jako žena...

Nejsem celý člověk, vím to. Přijdu z práce a nedovolím si jít někam ven. Já byla zvyklá žít v izolaci doma s dětmi. Říkám si – ty blbče, vždyť jsi svobodná! Když jedu autobusem do Prahy, říkám si, hele, já jedu sama! Ale přece jen k nějakému pokroku u mě došlo. V manželství jsem musela chodit oblečená nenápadně, velice nenápadně, a kdyby to šlo, musela bych mít ještě skafandr, sárí nebo burku. A dneska chodím v sukni nebo v šatech! Ale pořád ještě mám strach, když mi někdo stojí za zády. Stalo se, že mi v práci jeden kolega vybafl za zády a já z toho měla šok.

Když jsi měla odvahu vykročit z krutého manželství, mohla bys mít odvahu vkročit do opravdového láskyplného vztahu...

To, co teď prožívám, je pro mě úplně nové a nepoznané. A já nevím, jak v tom chodit, nemám vlastně zkušenost se vztahem, ve kterém je láska a úcta.

Budeš asi muset sebrat odvahu a vykročit...

Pracuju na tom. Ale když se ohlédnu zpátky, pořád nemůžu přijít na to, jestli jsem byla statečná, nebo zbablá. Je to dilema, opravdu nevím.

Hájila jsi děti a vaši společnou existenci...

Třináct let jsem v sobě hledala odvahu odejít, zaplaťpánbůh jsem ji nakonec našla a ten strach překonala. Jediné, co si vyčítám, je, že jsem to neudělala dřív. On je vlastně z toho vysmátej, nakonec dopadl nejlíp. My dopadli hůř. Když jsme utekli z toho rodinného kriminálu, museli jsme zaplatit za naši svobodu krutou daň tím, že jsme nemohli žít pohromadě. Já vím, že všechno špatný je vždycky pro něco dobrý, ale to vidíš až s odstupem času.

Co bylo to dobré?

Musela jsem se naučit žít na svobodě. V největší nouzi jsem potkala přátele. Jana byla samoživitelka, žila na hranici chudoby, bydlela se synem v garsonce. Bez přemýšlení byla ochotná podělit se se mnou o místo na spaní a jídlo, kterého měla sama fakt málo. U ní jsem se mohla osprchovat, najíst se, odpočinout si a ještě se podělit o bolest. Nezapomněla jsem na to, co pro mě udělala, a teprve teď jí můžu i já pomoci. Jiná kamarádka, Bohunka mě pak ubytovala u sebe doma. Neměla

jsem peníze, byla jsem bezdomovec, společenský odpad. Ze svých peněz mě živila, platila mi cesty za dětmi do děčáku a psychicky mě podporovala. Mám takovou zkušenost, že ti spíš pomůžou ti, co sami mají málo, než ti, kteří mají na to, aby mohli pomoci. Když jsem začala dělat teréňáka, poznala jsem mezi kolegy tolik dobrých lidí! A jak jsem ti říkala, že všechno zlý je pro něco dobrý, tak já vlastně využívám to těžký, co jsem prožila, ty svoje zkušenosti ve prospěch svých romských klientů. Nikomu bych nepřála, aby zažil to, co já. Teď jsem bohatý člověk. Mám přátele, můžu mít účet v bance, můžu si dovolit dát žebrákovi almužnu. Nežiju konzumně, neztrácím čas zbytečným tlacháním a nákupy nepotřebných věcí.

Máš před sebou nějaký úkol, myslím pro sebe?

Chci se sama učit anglicky. A až budou děti dospělé, chci odjet pomáhat do Afriky. To je můj celoživotní sen.

Tvůj život se dramaticky změnil. Jak myslíš, že ses změnila ty?

Jsem svobodná, ale vím, že musím sama na sobě pracovat, abych postupně odstraňovala ze sebe to, čím mě poškodilo manželství. Doufám, že nikdy nezapomenu na dobu, kdy jsem byla na dně, kdy jsem měla hlad, kdy jsem cítila bolest, osamocenost a prázdnotu. Nedovedeš si představit, co pro mě v té době znamenala podaná ruka. Tehdy jsem se cítila jako nejšťastnější člověk na světě.

Už nikdy nebudu onuce

✓
Šárka

ŠÁRKA (53 let)
učitelka mateřské školky
dvě děti
rozvedená

Naši žili po staru, tak jak se dřív žilo. Myslím, že jejich manželství nebylo zrovna nejlepší, máma moc šťastná nebyla, protože byla jemný člověk a táta chodil do hospody, pil, i když, pravda, nebil ji. Nakonec zůstali spolu až do stáří, ale myslím, že to bylo dané tím, že byli vychovaní k tomu, že rodina má držet pohromadě. Naše široká rodina byla rozvětvená, příbuzenstvo se často scházelo, u nás bylo vždycky veselo.

Z čeho soudíš, že máma nebyla šťastná? Táta byl v hospodě často, nebo s ní moc nemluvil?

On byl v hospodě téměř denně, jednak byl řezník, taky byl u myslivců a na vsi žádná kultura není, jenom ta hospoda. Táta jako řezník chodil mezi lidi, dělal od rána do večera a pak šel do hospody, on byl veselej a rád zpíval.

Toto je pouze náhled elektronické knihy.
Zakoupení její plné verze je možné v
elektronickém obchodě společnosti eReading.